

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

26 B 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.

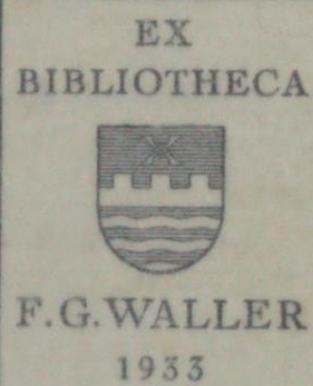
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

26 B 30

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 30

26 B 30

TRA

DA

Tot
vond
in

Ende

Gedau
Boe

Een kort
TRACTAETJEN
Van de
DANSSEN,

Tot dienst van den Een-
voudigen uyt de Latijnsche
in Nederduytische Tale
Over-geset.

Ende op eenige plaetsen door
den Autheur vermeerdert.

t'UTRECHT:

Gedruckt by WILLEM STRICK,
Boeckvercoper wonende inde
Korte Nieuw-Straet, 1644.

TRA

D.A

Tor de
vondig
in N

...
sullen w
be outhe
den. 2.
schij v
geboch
drefest
volgen
nghen.
dlnchre
moghe

Een kort
TRACTAETJEN 3
Van de
DANSSEN,
Tot dienst van den Een-
voudigen ynt de Latijnsche
in Nederduytische Tale
Over-getet.

I.

A sco wy voorgheno-
men hebben te han-
delen vande Danssen/
sullen wy voor eerst yptleggen
de ondersche-dinge der woord-
den. 2. Den staet van 't ver-
schil vast stellen. 3. Eins
gevoelen niet bewijs-redenen
bevestigen. 4. Enige ghe-
volgen hier ypt trekken. 5. De
tegen - werpingen ende ypt-
vluchten aenwijzen/ ende doch
moghelyck niet een woord te

A 2 niete

4 Tractaet vande
niete doen. 6. Enige vraegh-
stucken by voegen.

Belangende het eerste : het Latynsch woordt Saltatio, dat is/ een dans / een sprongh / is generael en gemren / 't welcke nochtans in dese sake pleecht ghebruykt te worden. Het woordt Tripudium beteekent evgentlijcker een ghepaste beweginge ende boorseringe des lichaems ; ende het woort Tri-
pudium wert geseyt als Terri-
pavium, ofte als Tripedium, na-
melijck van het gepaste bewe-
gen der voete staende op drien.
Het Hebreeusche woort Rakad
beteekent ghemeenlijck het op-
springen of Danssen, ofte van
menschen / ofte van domine
bersten / ofte vandinghen die
g een ziele en hebben. **Ten**
Chal-

DANSEN.

5

Chaldeuschen myt-legger op
z Sam. 6. v. 16. gebruyccht het
voor een dans der menschen.
Maer het woordt Mahol bete-
kent een Rey van speelende ofte
dansende , van het woort Halal
hetwelcke onder anderen be-
teekent danssen Psal. 109. 22.
Jud. 21. 23. ende het woort noch
by de Targumisten ghenoemt
Haga Judic. 21. v. 21. van
Hebreuschen af-komst Hagag.
Het woort by de Griecken ghe-
noemt Choreia, dat is/een dans-
met gesangh, ofte van het woort
Chorós, dat is/een gepasten tret;
ofte/ gelijck andere willē/van
het woort Chará , dat is/ Bly-
schap: Orchesis van Orchéomai.
Icx trede nae maet, het welcke
komt van het woort Orchomai,
ick gae voort. Al-hoe-wel het

A 3 Sca-

Scaliger lib. 1. Poët. cap. 13. el-
ders van daen brengt. Het
selve betrekkenende woordt /
welck by den nieuwien Grie-
ken gebruyccht wort / is Balli-
zein , want alsoo heest den 53.
regel van't Concilie van Lao-
di een / Ballizein e Orcheisthai,
dat is / danssen of springen. Het
is af-komstich van het woort
Ballein, dat is / werpen of sin-
geren, om dat inde danssen het
lichaem op seeckere maniere
gelingert wordt. Hier van
daen komt het Italiaensche
woordt Ballare ende Balletto, en
het Spaensche Baylar , ende
't Fransche Bal ende Ballet.
Den dans wort in 't generael
beschreven van Scaliger op de
voorschreven plaatse dattet sp
Een gepaste beweginge na seecke-
re

D A N S S E N .

y

re maet met het gebaer af schil-
derende een saecke, of een perso-
ne , welcke men singht ofte ver-
swijght. Maer dese beschry-
vinghe schijnt al te naew te
sijn: want sy begrijpt geen
anderen als een seer konstigen
ende nae-geboore seerden dans.
Maer daer sijn noch andere:
ghelyckerwys iwt de af-de-
lingen ter stondt openbaer sal
worden.

So werden dan de danssen
af-gedeelt ten opsigte van de
Vinders , van de Subjecten, dat
is/ de personē welcke danssen/
van de plaeften , van het eynde,
ofte ghebruyck / vande manie-
ren, ende vande adjuncten , dat
is/ hy-boechselen.

I. Van de Vinders , zyn som-
mige Pyrrichies, also genoemt/

A. 4. an-

8 Tractaet van de
andere Thelesiae , andere Sicin-
nes.

II. Vande Danssers, sommi-
ghe eensaeme , sonmige verge-
selschapte : welcke wederom
sijn ofte van mans, ofte van vrou-
wen alleen, (Exod. 15. Iud. 21.)
ofte vermenght van beyde, welc-
ke om beters onderwijsinghe
wille Gunaixandrixe . dat is /
Vrouwen - Manniche van ons
genaemt is.

III. Ten oplichte van de place-
sen, ofte nationen ende volckeren
wierdense by den Euden on-
derscheyden in Jonische, Cre-
tensen, &c. ende hedensdaeghs
in Hooch duytsche, Fransche
of Engelsche, &c.

IV. Van het eynde , ofte ge-
bruyck sommige Heylige ofte
Religieuse , sonmighe Wereit-
lijcke.

lijcke. Dese zijn wederom oft
waerlijck Heylich ende Geeste-
lijcke / als Exod. 15. 2 Sam. 6.
oft waen Heylige ende by-ge-
loovighe / ghelyckerwijs der
Israëliten Exod. 22. ende der
Propheten Waals 1 Reg. 18.
26. ende van de Salii de Prie-
steren van den Af-godt Mars ;
ende die ondervapingen welcke
in Delo plachten aengericht te
worden. Ende de danssen van
de Turckse Monicken : van
welcke te sien is by den Jesuit
Cornel. à Lapide, over Prov. 17.
20 , die dit nae-volgende van
de selve verhaelt / datse Godt
eer en al rondom danssende , ende
haer selven gestadich in een ringh
om-swierende , waer van daen
komt datse door die drayinge ter
aerden neder-vallen ; welcken .

A 5   dans

10 Tractaet van de
dans sy dan noemen der Engelen
Dans.

Tot dese brenghit alle de
Toonneel-danssen welcke in
het spelen van Comedien/ en
de publycque spelen/ ofte ver-
tooningen voor den dach ghe-
bracht woorde: welcke een deel
waren van den Heydenschen
ofte Af-godischen Godts-
dienst: ghelyck oock kan af-
ghenomen worden uit i Cor.
10. vs. 7.

De Wereklycke zijn van drie-
derhande geslachte.

1. Meer eernstiche, ende die
met het gantsche postuer be-
drieben wierde / als Pyrrichies,
welcke van ghewapende ghe-
hanteert wierde: in welche
ghyslct bevinden dat de ver-
maerde Julius Cæsar Scaliger
ervaren

D A N S S E N

11

verbaren is geweest uyt de beschryvinghe van sijn leven.

2. Meer speels - gewijse , als Pantomimica , dat is / sodanige die met volkommen na-boorse ringe vertoont werden. Tot welcke ghebracht worden alle de andere / die om het gemoe te verlustigen aengericht worden. 3. Meer onbetamelyke , jaē oock schandeljcke ende onrepne / als Kórdakes en de Kordakismoi , dat is / soodanighe danssen ende danssers / die seer ongeschickt ende lichtveerdich zijn.

V. Ten op-sichte van de manieren , zijn sommighe steylstaende , sommige bewegende , Oste sommighe Comœdische oste Bly-eydent-spels , sommighe Tragische of e Treur-spels ,

A 6 som-

12 Tractaet van de
sommige Satyrische ofte Schim-
pige. Ende wederom ten op-
sichte van de bewegingen des
lichaems/ sommighe vierkan-
tige, sommige ronde, sommige
verhevene.

V I. Ten laetsten van wegen
de adjuneten ofte byvoeginge/
sommighe slechte, sommighe
dolle, sommige belachelycke.
Wederom sommige gemeyne,
sommighe Tooneel danssen ;
ofte Alleen binnens huys ; soo
binnens, soo buytens huys ; ende
buytens huys ofte openbaere ;
ende die ofte op seeckere tyden
ende jaerlijcke / ofte buyten
seeckere getyden. Op/ achter-
latende alle andere/ ondersoec-
ken hier eghentlyck van de
gesatsoeneerde danssen / ende
de selve vergheselschappende
boot.

voetseeringhe / die van mans
ende vrouwen t' samen ghe-
pleecht worden / ende die voor-
naemelijck openbaer / ofte
hykans openbare sijn / dewelc-
ke aenschouwers tot haer toe-
laten ; hoedanighe heden ten
dage in Frankryck / Neder-
landt etc. in 't gebruik zyn.
Van de andere / die ter stondt
verhaelt zyn / moeten ghesien
worden de Schrijvers die van
de Comœdien ende Tragœdien
geschreven hebben / onder an-
dere Scalig. poët. loc. cit. : ende
voornaemelijck Jul. Cæs. Bu-
lengerius de Theatro; ende Athé-
næus libr. 14. Plutarch. libr. 1.
Sympos. Josephus Scaliger in
Eusebium , pag. 155. Aretius
probl. part. 1. Rhodiginus lib. 5.
c. 3; 4. ende Meursius in een be-
sonder

14 Een kort Tractaetjen
sonder tractaet van de dansse.

II.

Soo werdt dan gebragt/
of de Danssen gheoorlost sijn.
Daer synder welcke daer jac-
tor seggen: andere neen: an-
dere sprekken met distinctie,
ende in deser voegen schijnen
sy eenichsins te vestighen de
voorstanders van het toestem-
mende gevoelen. Onder de
toe-stemmers is alhier Mee-
ster van't spel Lucianus in sijn
Oratie van de Danssen / al-
waer hy de selve verdediget.
Ende is dat selve geen won-
der: want hy was een vrant
van alle Religie ende Godtsa-
ligheyt. Van het ghevoelen
ende de practycke der Wijzen
onder de heidenen; namelyck
van hare Godts-geleerde en
hare

hare Wet-gevers in borgher-
lycke saecken / kan lichtelijck
geoordeelt worden uyt haere
Feest-daghen ende openbare
Spelen ende Schou-spelen.
Tot haer ghevoelen koomen
noch by de hedendaeghse Co-
mœdianten. Gypchelaers / ende
(ghelyckse gemeenlgck ghe-
noemt worden) Thumelici, dat
is koensen / boetsmaekers /
ende vertoonders van sotte-
cluypten) : mitsgaders alle de
Meesters ende discipelen van
de danssen / ende der selver
Speelen ende Camer-speel-
ders / ende Personagie-speel-
ders / Lief-hebbers / Aen-
schouwers / ende die de selve
gunstich sijn. By dese komt
noch de ghemeyne practycke
der Papisten voornamelijck tot

Romen.

16 Een kort Tractaetjen

Romen, alwaer de Cardinalen
t' haren hupsen Balletten ende
Comœdien gheven / ende van
andere ghegeven / gaen aen-
schouwen : gelijckerwys uit
de Couranten ende de Europi-
sche nieuwe tydinghen seer wel-
bekent is ; Van dese gewoon-
te hebbe ich yet aen-getekeent
in myn Boeck genaemt Des-
sper, Causa Papatus pagin. 678.
uit de brieven van den Cardi-
nal du Perron : onder anderen
in den brief gheschreven aen
Villeroy, van wegen de Bal-
letten van den Franschen
Ambassadeur gegeven / by welc-
he oock veele Cardinalen pre-
sent gheweest waren / l. 3. pag.
576. 577. 583. Wat belanght
de leere der Casuisten , dat is /
Meesters der Conscientien /
dese

dese is in desen deeple seer hinc-
kende / ende besticht genoech-
saem de handen der vleesche-
lycke menschen. Want so
laten het gebruik der danssen
toe als in sich selven geoordlost
zijnde / alleenlyck berispende
het misbruyck / ofte ametria,
dat is / het gene dat inde selve
de maet te bupten gaet. Siet
hier van onder hare Casuisten
Angelum de Clavasio, Sylvestru,
Tabienle, Armillam, Cajetanum,
in het woordt Chorea. Ende
Aзорium part. 3. lib. 3. cap. 26.
ende Busæus bekent in Panario
dattet van eenighe Doctoren
(hy hadde wel mogen seggen/
meest altemael) niet mispre-
sen wordt. Maer hy noch-
tans selfs gevoelt anders / en
moghelyck weynich andere/
welcke

18   Een kort Tractaetien.

welcke wþ hier beneden noch
sullen voort-brengen.

Onder de onsen Lavaterus
Homil. 107. in Judic. c. 21. v. 21.
verwÿt de Paus-gesinde / dat
de Priesters, welcke het betaemde
die dertelheyt te onder-drucken,
de danssen verdedigen. Ja dat
meer is Caetanus, ende na hem
Azorius bewijzen niet eenighe
redenen / (welcke wþ hier be-
neden sullen aen-raecken) dat
men de Woerden op de Heplige
daghen de danssen moet toe-
lacen ; jaec oock sulcke (ghe-
lyckerwÿs Azorius uyt Sylve-
stro daer wþ doet) in welcke
de vrouwen preeghen voort te
komen met de bloote borsten/
treffelijck op-gesnocht. Doch
sy segghen datse op dese wyse
ondeughende gemaecht wor-
den ;

den: voor eerst, indiense gheschieden in Heilige plaetsen,
ten tweeden, indiense geschieden ten tyde als de Misse gehouden wordt / ende datse de Goddelijcke diensten beletten.
ten derden, alse geoffent worden van Geestelijcke personen / welcken so door 't gemeyne Canonijcke recht verboden sijn / tyde is het selve vernieuwt in het Concil van Trenten, Sess. 24. c. 12. ontrent het eyndt des capittels. Ten vierden, soose gheschieden op een onbeschaemde ende derte-
le manier. Ten vyfden, soose voort - komen uyt een boose intentie, ende een onkupsch ghemoet. Onder de Luter-
sche Godts - gheleerde schijnt Meisnerus in Philos. Sobr. de
daassen.

20. Een kort Traetstaetjen

danssen onder seeckere conditien toe te laten ; Maer mogelijck siet hy op soodanighe danssen in Duyts-landt / ende soo naeuwe bepaelt / van welke de Gerefommeerde Gods gheleerde, (van welche ghevorlen hy al willens schijnt te willen een ander contrarie te hebben) niet eens ghedacht on hebben. Ondertusschen helpt hy do Danssers / onvoorsichtelyck ofte ontwetende : want sy sul- len ten minsten haer dese Apologic ofte verantwoordinghe toe-epgenen. Onder de Gerefommeerden soo verdedight de selve seecker vermaert Politijck / synde niet eenen oock een geleert Theologant / ghe-lijck te sien is in Epist. Illustr. Belg. Cent. 2. Epist. 51. in den brief

brieft ad Casp. Heydanum, Alre,
dius in sijn theologie, Casuum,
dat is / van de ghevalien der
conscientie / cap. 19. pag. 358.
hoewel hy een weynigh te vo-
ren te kennen heest ghegeven/
dat hy helt na hei loocheneide
ghevoelen / soo doet hy der dit
b*p*: Indien dese danssen door
seeckere wetten besticht werden
van de Magistraet , soo kunnen sy
het volck toe-ghestaen worden.
Maer overmidts het bykins sijn
stoocke-branden van onkuysch-
heyt ende ontreyningheyt, so sullen
de Magistraet ende de Onderda-
nen veel beter doen, datse van dese
periculeuse slach van vermaeck
sich onthouden , ende wat anders
voortsichtelyck in plaetse stellen.
Het schijnt dan dat hy meer
tegens danck getrocken sijnde
van

22 Een korte Tractaetjen

van de ghemeyne ghewoonte
van Duyfisch landt / oste ten
minsten van dat deel / daer hy
woonde / hem dese woorden
heest laten ontvalle a/ als door
het Goddeliche recht ende de
reden overtuight. Maer so
dese maniere van doen / de
rumpie Paus-ghestinde Casui-
sten gebruikelijck / eens toe-
ghelaten wordt / wat voort een
nieuwe menichte van ghevol-
gen en staeter niet te verwach-
ten/dat ewnelijck het Godde-
liche recht als een wasschen
neuse nae den willie der men-
schen ende de loopende ghe-
woonte ghebooghen werde ?
Mijn heit verschrikkt te ver-
halen die Ordonnantie oste dat
polichck gebod in Engelant nu
dese leste jaren tot schande van

de

de Ghereformeerde Religie
upt-ghegeven anno 1618 ende
verniet anno 1633. ende des
selven openbare af-kundigin-
ghe in de Gemeente den Eie-
naren des Woordts / op pene
van af settinghe van haren
dienst belast: want in die sel-
ve / wert den onderdanen toe-
gelaten onder andere onthe-
ligingen van de Sabbath, so het
dansse in 't gemeyn van mans
of vrouwen / als in specie seec-
heren slach van danssen / ghe-
naemt in hare tale moris-dans-
sen. Laet nu eens de Godt-
vruchtige dencken / of niet dese
ende dierghelycke dingen be-
hoozen getelt te werden onder
de roepende sonden / om welc-
kers wille de hedendaeghsche
voordeelen Godts (ooch laet !)

over

over dit Koninkchick uyt-
gestort sijn. Hec seggen des
Gut-vaders Augustini is seer
welbekent / ende wert van de
onse dickwils aen-ghetogen :
(onder andere van Lavatero
loc.cit.) *Melius est arare, quā saltā-*
re in Sabbatho : Dat is / Het is be-
ter het landt te ploegen op den
Sabbath , dan te danssen. Het
is de heyloose onderhoudinge
des Sabbaths der Joden ten
tijden Augustini / ende noch
hedenstaeghs / niet der Chri-
stenen ; ick late staen der Ge-
reformeerden. Diet Buxtorf.
Synag. Iudaic. cap. 28. op het
Eynde : alwaer hy verhaelt /
Indien het gebeurt dat haren Sab-
bath ende hare Bruyloften op ee-
nentyd gehouden worden , dat
sy meynen dattē den Sabbath met
be-

besondere eere houden , indienſe
dan dapper dansſen ende ſpringē.
Ende waeromme dit ? om dat den
Sabbath oock een Bruyt genaemt
wort , gelyck wy hier te vooren
hebben aengewefen. Melanthon
in ſyne Consiliis part.1. pag. 187.
heeft onder de wetten van de
Academie van Wittenbergh /
onder den tit. de Moribus , dat
is / van de manieren / dit nae-
volgende : Alsoo naderhant de
Jonckheyt toe-gestaen werden de
Maeltyden (naementlijck op
Bijuploften) ende de dansſen,
ſoo gebieden wy , datſe ghedenc-
ken dat ſelfs deſe Gast-malen en-
de deſe dansſen om der eerlycke
disciplinen halven werden toe-
gelaten , op dat die gene , die jon-
ger ſijn , behoorlycke eerbiedig-
heyt ende zedigheyt inde t'samen-

V sprake

sprake ende in alle gelaet leeren
souden. Waeromme wy eern-
stelijck straffen sullen die geene,
welcke onbetaemelijck rumoer
maken in dese t'samen-comsten,
ende voornaemelijck die geene,
welcke inde danslen ongemanierd
zijn, ende die de Meysjens ron-
dom leyden buyten het gemeene
accoordt van den sedighen dans.
Alwaer hy schijnt veel eer te
verhalen de gewoonte / en des
selven tolerantie ofte borgher-
lijcke toe-latinghe / als wel
de saecke selfs in gheval van
conscientie te raden of toe te
stemmen. Daer-en-boven /
hy spreekt van een gantsch
ander slach van danssen / als
de Gereformeerde Kercken tot
noch toe bestrijden. Op dan
nae-volgende het gemeene ge-
voelen/

voelen / ende de practycke der
Gerefomeerde Kiercken / seg-
ghen / Dat de danssen , soo alsse
nu hedensdaeghs by de Franschen,
Nederlanders, &c. in 't gebruyck
zijn , niet mogen geoestent wor-
den. Welcke bepalinghe wi-
doock willen toe-geevgent heb-
ben de eensame danssen voor-
namelijck der vrouwen ofte
van eenige vrouwen : te wee-
ten soodanighe danssen / die
vertel / of oneerbaer / of onbe-
tamelijck zyn / ofte soodanige/
alwaer de mannen aenschou-
wers zyn . Doch het sijn
gansch andere vragen ende ge-
schillen / van der mannen ge-
oessende ende konstige spron-
gen puerlijck tot oeffeninghe
der lichamen ende bevorderin-
ghe van de sterckte ende wac-

B 2   her-

kerhept der selver ; ende oock
van eenighe eensamie danssen ;
ofte oock gepaste danssen van
mannen met mannen / van
vrouwen met vrouwen ; ofte
oock een betaemelijcken dans
van een ghetrouwte man met
sijn eygen vrouwe alleen son-
der aenschouwers aengerich-
tet sijnde. Want soodanige
laten wþ ten deele geerne toe/
ten deele en willen wþ de selve
voor dit mael op het naeuwste
niet ondersoeken : om van
ons propoost niet af te treden.

III.

Onse bewyf-redenen sijn :
1. uit Jes. 3. 16. Voorder seyt de
H E E R E , daerom dat de Doch-
teren Zions haer verheffen , &c.
al gaende ende trippelende , daer
henen

henen treden , ende als of harē
voeten gebonden waren. 17. So
sal de H E E R E , &c. Rom. 13.13.
Laet ons in den dach eerlijck
wandelen , niet in brasseryen ende
dronckenschappen , niet in slaep-
cameren en̄ ontuchticheden , &c.
ende i Petr. 4.v. 1. De wijle dan
Christus voor ons in het vleesch
geleden heeft , soo wapent ghy u
met de selve ghedachte , (naeme-
lijck) dat wie in den vleesch ge-
leden heeft , die heeft op gehou-
den van sondē. 2. Om nu niet
meer nae de begeerlijckheden der
menschen , maer nae den willē
Godts , den tydt die overich is in
het vleesch , te leven. 3. Want het
is ons genoech dat wy den voor-
gaenden tijdt des levens der Hey-
denen wille volbracht hebben , en̄
gewandelt hebben in ontuchtig-

W ; heden,

30 Tractaet van de
heden, begeerlickheden, wyn-
suyperyen, brasseryen, drincke-
ryen, ende grouwelijcke afgode-
ryen, &c. waer over inde teu-
ghelesen werden de beste ijt-
legghers. Waer ijt lichter
sal verstaen worden dat de sel-
ve soorte van daden / ofte ten
minsten door eenighe analogie,
ofte vergelyckinghe de selve
met de bootseeringen enke ma-
nieren van onse dansers al-
daer van den H. Geest berispt
werden. 11. Soo stryden
de leedighe / pdele / lichtveer-
dighe / stoute / onbeschaemde/
dickwils dertele ; oneerlijcke
beweegingen ende gebeerden
der dansers / voornamelyck
in tegenwoordigheyt van aen-
schouwers / van alderley
lach / teghens die destigheyt/
schic-

schickelijckheydt / graviteyt /
eerlijckheydt / statigheydt / sedig-
heydt / eerbaerheydt ende beta-
melijckheydt der Christenen.
Laet wel overwogen werden
de plaetsen Rom. 13. 13. Laet
ons indē dagh eerlijck wandelen :
niet in brasseryen ende droncken-
schappen , niet in slaep-cameren
ende ontuchtigheden, &c. Phil.
4. 8. Voorts Broeders , al wat
waerachtich is, al wat eerlijck is,
al wat rechtveerdich is , al wat
reyn is, al wat lieffelijck is , al wat
wel luydt, soo daer eenige deucht
is, ende soo daer eenigen lof is,
dat selve bedenckt. 1 Tim. 2.9.
Dat de Vrouwen in een eerbaer-
gewaet met schaemte ende matig-
heydt haer selven verçieren , niet
in vlechtingē des hairs, ofte gout,
ofte peeilen , ofte kostelijcke
kledin-

kledinge. Heb. 12.28. Alsoo wy
een onbeweeglijck Coninck-
rijck ontfangen , laet ons de gena-
de vast houden , door de welcke
wy wel behaeghelyck Gode mo-
gen dienen, met eerbiedinghe en-
de Godtvuchtigheydt. Welcke
bewijs-reden vaster bindt /
indiense toe-gepast werdt het
vrouwelycke ghelachte : die
de schaemte ende matighede
tot haeren besonderen tucht-
meester moeten hebben. Ende
kan de selve bewijs-reden be-
vesticht worden à paribus &
similibus , gelijckmen inde scho-
len spreecht : dat is van din-
gen die even de selve ende ghe-
lycke reden hebben. Want in
dien de eenvoudicheyt / gravi-
teyt / stemmicheyt ende sedig-
heyt in ganck / in kleedinge/in
t sae

t'samien-spraecke ende in alle
andere gebeerden moet onder-
houden werden. ; Ergo dau-
doock in de oeffeninghen des
lichaems / ja noch veel meer :
voornmaemelijck / indien onder
den anderen vermenghgt zyn-
de mans ende vrouwen te sa-
men komen. 111. Om dat
die danssen / indiense niet alle
upt haer epgen aert ende na-
ture of formelijcken ende dire-
ctelijck oneerlijcke / dertele /
en vuyple daden en sijn (al-hoe-
wel van vele soo niet de meeste
dat wel geseyt kan werden) : so
sijn het nochtans ten minsten
ende gemeenlijck vrychbare
ghelegengheden ende aenpor-
ringē van vleeschelijcke licht-
veerdigheyt / vdelheydt / ha-
vaerdope ; stoocke - branden /

B 5 ende

ende koesteringhen van de on-
kupsheydt : door welcke de
ghemoederen ontmant ende
onttaerdt werden. Laet wel
overwoghen werden de plaet-
sen. Proverb. 23. 33. Uwe oogen
sullen na vreemde vrouwen sien,
ende uw' herte sal verkeerheden
spreecken. Ps. 119. 37. Wendt
myne ogen af datse geen ydelheyt
en sien. Job. 31. 1. Ick hebbe
een verbont ghemaect met myne
ooghen : hoe soude ick dan acht
gegeven hebben op eene maecht ?
welcke moeten gepast werden
op het aenschouwen / de om-
helsingen / de aen-roeringen/
de kussen / de dertele bootse-
ringen / ende postueren des li-
chaems ende andere manie-
ren / welcke ghewoonelyck
in de danssen onder-houden
wer-

werden. Doet daer by den twist / jalouſpe / etc. daer uyt ontstaende. i v. Om dat de vinders / de hanteerders / de voortsetters ende verdedigers / der danssen met haere byvoechſelen of aenhangſelen de ſelue ten minsten ſuspect ende verdacht moesten maecken. De vinders ſijn de Hepdenen. De Hanteerders ſijn ghemeenlijck Afgoden-dienaaers / Epicureen, Lichtmiffen / infaemie of eerloose Comœdianten ofte Toonneel-speelders / mitſgaders Hoere-voochden / Venusjanckers / ende andere dertele / pdele / lichtveerdige menschen. De Verdedigers ende Voortsetters van de ſelue / ſijn Lucianus, Caligula, Herodes, ende diergeleycke Epicureen ende Athei-

B 6 sten.

sten... De By-voeghselen sijn
gulsige Banquetten / Dron-
kenschappen / schouw-speele /
Feest-dagen ende Afgodische
heplighe dagen. Ghelycker-
wys aengewesen is van Joh.
Meursio , Julio Cæsare Bulenge-
rio, ende andece Lief hebbers
van gheleerthept hier boven
verhaelt. De woorden Ar-
nobii c. Gentes. lib. 2. pag. 70.
daer hy de Heydnen het dans-
sen verwyt / sijn aen-merckens
weerdich : Heeft godt u daer-
om de ziele ghegeven , op datse
met vuyle ende onstichtelycke
ghesanghen soude voorgaen, &c.
door welcke sommige menichte
van dertele menschen sich soude
ontstellen tot ongepaste bewegin-
gen der lichamen, datse huppelen
soude, ende singen , ende sich sou-
de

de dayen
senderin
v. On
nentij
nen te
onscha
ghelob
banden
le etas
nen o
lantel
infac
zeten,
gaben
scheij
Zoden
maue
detha
vian
scher
scheij
des qu

de drayen ende swieren na dansende ringen ende drayingen, &c.

v. Om dat de danssen teecken sijn / oste ten minsten schijnen te sijn / van een ontaert / onschamel / vdel / dertel / onghebonden ghemoet / ende de dansers schijnen in desen deeße eens te sijn oft samē te spannen met onbeschaemde ende wereldtsche menschen / met infaemie of eerloose Comœdianten , met de Heydensche Af-goden-dieners / met de vleeschelycke ende wellustighe Joden / met de onghgebonden manieren der Papisten : want de dansen sijn als het epghen plapsier van foodauighe menschen. Maer nu men moet sich onthouden van allen schijn des quaets, 1 Thess. 5. 22. ende men

Tractaet van de
men moet van't quaet ende de-
quade menschen so verre van-
daen gaen als moghelijck is/
nae't geene Judas sept v. 23.
Haet oock den Rock, die van het
vleesch bevleckt is. vi. Om
datse het net spannen ende den
strick hanghen voor de aen-
schouwers die de selve komen-
lycken; ende gheven droesse-
nisse ende ergernisse alle Godt-
salighe ende treffelijcke Chri-
stenen/ wanmeer sy vande sel-
ve hooren: ghelyck sulcks de
daghelijckse onderbindinghe
leert. vii. Om datter geson-
dight werdt teghens die eer-
biedighepdt / welcke wy de
Kercke Gods ende hare voor-
gangeren soo oude als nieuwe
se zuldich sijn: want hare oor-
deelen ende overeenstemmin-
gen

gen in de decisie van dit gebal
werden veracht ; jae dat meer
is werden de selve ghenoech-
saem van verkeerthept in lee-
re / van onvoorsichticheyt /
van plompe visevaserpe ende
(morosophia dat is) lotte wijs-
heyt, of mufferpe/ ja oock van
superstitieuse præcisliteyt , ende
Pharisaïsche schijnheplicheyt
beschuldight.

Ende op dat niemandt aen
de overeenstemminge en twij-
felen so wijse ick hier ter loops
aen. 1. Den 53. Regel. Concil.
Laodiceni, dat het den Christenen
niet betaemt , wanneerse ter
Bruyloften gaen te balletteren of-
te te danssen. en 54. Regel dat
het den Priesteren ofte geeste-
lijcke personen niet en betaemt
eenighe schouw-spelen te sien op

d e

40 Tractaet van de

de Bruyloften ofte Maeltijden,
maer dat sy op staen ende hen
gaen, eer dat de guychelaers voor
den dagh comen. ende Concil.
Oecum. Constantinopol. Cano-
ni 51. het welcke bevestight
heest de regulen van Concil.
Laodic. dat een geestelijck per-
soon welcke de schouw-speelen.
aen siet af gheslet soude worden.

11. Wt de Oud-vaders Chry-
soft. Homil. 56. over Genesis.
cap. 30. Hebt ghy verstaen met
wat voor een staticheyd de Bruy-
loften gehouden sijn? hoort dan
oock, ghy, die de duyvelsche
pompeusheydt met verwonderin-
ghe aen meret. Warender doen
fluyten en pypen, warender doen
cymbalen, warender doen die
duyvelsche danssen? vvaerom dan
(lieve, teght my doch) brenght
ghy

ghy terstont soo grooten schaede
in huys ? ende vvaerom roept
ghy die geene, vvelcke haer ver-
hueren aen de schouvv-speelen
ende Comœdiën, op dat ghy met
die ontydinghe onkosten soudt
quetsen de onthoudinghe der
maeghden ende de jonghelingen
onbeschaeender soudt maecten ?

Ende over 't 14. cap. Matth.
Hom. 49. VWant vvaer die on-
kuysche spronghen ende danssen
sijn, daer is oock de duyvel voor-
seker : vwant Godt heeft ons de
voeten niet ghegeven om de selve
tot maet-ghepaste spronghen in 't
vverck te stellen , maer om sedich
te gaen : niet om schandelijck te
huppelen , maer om inde verga-
deringhe der Engelen te comen.
Ende indien het lichaem mis-
maect is met schandelijck te dans-
sen,

fen, hoe veel ghelooffelijcker ist
dat de ziele noch veel meer be-
smit vwordt? Tot dit Speel-ge-
luydt ende dese danssen, danst de
duyvel: door de selve verleyden
des duyvels dienaren de menschē.
Ende Homil. 12. over den Brief
totten Coloss. Maer, sult ghy
seggen, indien dan de maechden
niet danssen moghen, noch de
nieu-getroude, wie sal dan dans-
sen? Icx antwoorde, niemandt.
Want wat nootsaeckelijckheydt
isser om te danssen? Laet de
danssen in de verborghentheden
van de Heydenen gevonden wor-
den, maer in de onte stilheyt, def-
ticheydt, schaemte, ende sedicheyt.
Augustinus, tegens Petilianum
cap. 6. ende in syne uyt-leg-
ginghen over den 31. Plam.
Basil. in sijn homilie teghens
de

de Trouckhaerts / spreickt
aldus: de mannen en vrouwen
hare danssen drijvende, ende hare
elendige zielen den duyvel over-
leverende, doorstekē en verscheu-
ren elckanderē, met pijlē der wel-
lusten. Het gene dat sy bedriuen
sijn huppelinghen ende lichte
spronghen van Kamer-speelders,
vuyle Liedekens, Bordeelsche
gebeerden, verweckende tohoe-
rerye. **Hiet daer** / ghy scheert
de geck ende verblijdt u met een
sotte vreuchde, daer ghy veel eer
behoorde te schreyen, ende u te
bedroeven over die dingen, die
ghy gedreven hebt. Ghy begeeft
u tot onreynne Liedekens, hebben-
de vergeten de Psalmen en Lof-
sangen die ghy gheleert hadt.
Ghy roert de voeten, ende dul of
rasende sijnde danst ghy.

dwaes,

Tractaet van de
dwaes, ghy gaet ten dans , wan-
neer ghy de knien moet buygen
totten dienst Godts ende onses
Heeren Jesu Christi. Ambros.
in sijn 3. boeck van de maech-
delijcken staet. Dese en meer
andere Oud-vaders hare tref-
selijcke woorden souden te
lanck vallen / om hier upt te
drucken. iii. Wt de Schrij-
vers welcke inde middel eeu-
we geschreven hebben/ende de
Concilien , sommighe trecken
hier aen Concil. Altishodor, en-
de het Anathema des Paus
Zachariæ. Maer dit ver-
bodt schijnt alleenlyck over
de geestelijcke personen/ende
over den Jaers-dagh sich upt
te strecken. iv. Wt de tus-
schen middel eeuwe kercke/de
Waldensen , hoe seer hebben de
selve

selve de dansen verfoept. Siet
hare krachtige woorden / uit-
getrocken by Joh. Paul. Perti-
num in het 3. deel van de Hi-
storie der Waldensen lib. 2. c. 9.
welck capit. gheheel tegen de
dansen gheschreven is / ende
om syner tresselijckheit wille
waerdich ware / om hier ghe-
heel uitgeschreven te worden :
doch sullen alleenlyck eenighe
staeltjens vertoonen. Het cap.
dan beginnen sy aldus : De
dans is de processie van den duy-
vel , ende die ten dansse gaet , die
gaet in de processie van den duy-
vel. Den duyvel is den leytsman,
het midden, ende het eynde van
den dans. Soo veele stappen of
passen als de mensche maeckt in-
den dans , soo veel sprongen doe^t
hy om nade helle te gaen. Men
fondic

sondicht in't danssen op veele manieren. In't gaen, want alle de stappen sijn getelt; door 't aenraken, door cledinge, door 't gehoor, door 't gesicht, door sprecken, door singen, door leugenen ende ydelheden. De dans is niet anders als ellende, sonde ende ydelheydt. Ende daerom willen wy sulcx van den dansse bewijzen, Eerstelijck door getuygenissen der Schrifture, ende daer nae door vele redenen, hoe boosen ding het danssen sy. Het welcke sy daer in't lange ende breeede doen; onder anderen is aen-merckens waerdich / dat sy niet alleen aenwysen dat de danssen stryden teghen het sevende Gebodt, maer tegen alle de thien geboden Godts. En delijck besluupten sy het cap. met de selve woorden/

den / met welcke sy het begonnen hebben ; daer by doende : die goet ende wijs ten dans comt , die selve gaet daer uyt verdorven ende boos geworden sijnde . Sara die heylige vrouwe , en wiert onder 't getal van de foodanighe niet bevonden .

V. Wt de synoden ende het gevoelen der kercken nae de Reformatie : wt de fransche , gelijck bekent is wt de acten der synoden , ende voornaemelick wt seeker boeck in 't latyn en frans wtgegeven tegen de daussens anno 1588. voor de Practycke ende het gemeene gevoelen van de fransche kercken / ende den Koninck Henric, doenmaels van Navarren , toe ge-egent . Daer nae oock de Pooolsche Kercke / welcke kers

kers besluyt vertoont wert
in concord. sendomirensi en-
de andere Nationale synoden
van Polen die te vinden sijn
in Harmonia Confessionum, dat
is / inde overeenstemminge
der behydenissen. De Woor-
den sullen wij op't epnde
voorstellen. Daer nae de Nau-
derlansehe, t'synode National.
van Dordrecht, 1578. ende 43.
vraje. Van Suyd-Holland, tot
Gorichem anno 1622. Art. 35.
ende 1626. van Delft. Ende 1643.
van den Briel, art. 32. ende anno
1640. ter Goude artic. 55. ende
nu korts van Gelderland Anno
1643. art. 37. Met welcke over
een komen de Synoden van
Noort-Holland, van Over-Issel,
van Vtrecht. Daer van wij
sommige extracten hier ach-
ter

ter aen sullen stelle. Laet hier
by komen den pver / de disci-
pline / de afkondiginge ende
de dagelyckse betuypingen /
moepten en arbeyt van parti-
culiere kercken tegens de o-
verblyffelen/of nieuwelijck wt
spruytende quellagien van
den Dans-Duyvel. De ker-
ken van Amsterdam / van
Haerlem / van Utrecht ende
andere hebben hiervan korts
exempelen gegeven: specialijc-
ken die van Utrecht ann. 1640.
ende 1643. ende 1644. VI. Hier
by komt het overeen stemmen
van onse treffelijcke Theo-
loganten. Diet eenige aenge-
togen by Marloratus , over
Marci. 6. Ende voecht by de
selve Lavaterus in Judic. 21.
Danæus Ethic. Christ. lib. 2. cap.

Tractaet van de
14. bykans op t' endt. Tilenus
in Syntagm. tom. 1. cap. 47. §. 36.
Polanus lib. 8. syntagm. cap. 25.
Perkinsus ende Amesius in de
gevallē der Conscientie. Voor
namelick die gene/ welche (ex
professo) niet opset dit verschil
verhandelen: int' korte , Mar-
tyr in syn gemeyne plaetsen
class. 1. cap. 2. p. 339. Maer int'
breede Aretius , in syn eerste
deel van synne problemata, pag.
168. Rivetus in Exod. 15. en in
Decalogū, en de Kerckē van Vran-
ryck in een besonder tractaet
nu ter stont verhaelt / Taffin in
syn boeck vande voetveerdic-
heit des levens ; wt welcken
de wtbreppingen der bewijf-
vedenen / de ontknopingen
der tegen werpingen/ende de
vergrootingen van bepde con-
nen genomen werden. VII.
Wt

Wt de Papisten, Busæus in Panario in het woort chorea , Antonius Dauroultius. Catechism, Histor. cap. 4. tit. 4. ende Joh. Frider. Mathenesius in een besonder tractaet. VIII. Wt het boegerlycke recht wert by-gebragt van Aretio, L. dies festis. C. de feriis. Maer aldaer wert het getrocken tot den Sabbathdach. Beter dan kunnen hier toe gebracht werden alle andere ordonnantien van de Christelyke politie en regeringe tegens de danssen: gelijkerwys van Vranckrijck in Comit. Aurelian: verhaelt in het Boeck van de Fransche gemeenten tegens de danssen.

By welcken moeten gedaen werden / de spruecken/
Daden ende exemplelen van

C 2 Co

Couinghen / Princen / en voorsichtighe ende wylse Lieden.
Onder welcke zyn des Coninck Alphonsi , des Kiepsers
Friderici ende Alberti . ende alhier moeten geensins voorby
gegaen werden de oordeelen Gods over de dansers . Waer
van siet Aretium ende Taffinum . IX . Laet op den hoop
toekomen de raeden / spreukken / ende daden der Hepde-
nen / van welche Martyr , Aretius , ende Taffinus een deel ver-
toonen . Des Kiepsers Domitian exemplis memorabel en-
de gedenckiwerdich by Sueton . cap . 8 . Ende d woorden
van Priamus by den Poet Homerus in syn boeck Iliad . 10 . v .

255.

VI. De

I.V.

De voornaemste stellinghe
bevesticht zynde / soo trecken
wy hier wt dese gevolgen. I.
dat de Balletten / gelijckse ge-
noemt werden / schadelijck
ende een Christen mensch-
onbetaemelick zyn: Om dat
se t' samengestelte syn wt een
danss ende een comœdie / ofte
tonneel-spel ; want sy verto-
nen al dansende ende onder
het dansen net gebootseert
ende maelen af nae het le-
ven ià uperogka tes mataiotetos,
dat is / de opgeblasentheden der
Idelheit met spreeckeude ge-
beerden / ende oock somtijns
met woorden. Soo dat de
Balleteerdeers deselve syn /
welcke de Meester - gupche-
laers der ouden / ofte de selve

C 3 gansch

gansch seer nae bestaende. II.
Dat de Vermomde danssen, ofte
Masqueraden noch veel reer
ongeoorloft zyn / om dat het
eene quaet by het andere wort
gevoeghet. Want sy schijnen
gebonden te sijn / op dat de
eerbaerheyt ende schaemte soo
veel te meer souden afgelept
worden ; ende datter een open
baene soude gegeben werden
tot die listen ende laegen / niet
welcke de eerbaerheyt der
vrouwen omringet werdt.
Het exempel van Clodius, met
een Vrouwenkleet aengedaen
zynde / ende sich vermenigen-
de onder de vrouwen / is ge-
noechsaem bekendt. Laet
eens ondersocht werden de
wet Deuteron. 22.v.5. Het kleet
eenes mans en sal niet sijn aan eene

VRGU-

vrouwe, ende een man en sal geen vrouwenkleet aentrecken : want al wie sulx doet, is den H E E R E een grouwel. Indiense hier op seggen dat de mannen in mansklederen / ende de vrouwen in vrouwen kleederen danssen / maer in een ongewoon habyt / ende het aengesicht bedeckt / op datse naemelijck niet bekent werden : Hier op antwoorde ick dat dit de schalkhept van den dupvel is / op datse so veel te vpper ende bepliger quanswys souden voort - vaeren met haere onbeschaemthept / Idelhept / endoertelhept. Dat en is niet als inden dagh eerlyck wandeles. Rom. 13. v. 13. vergelecken met 1. Thess. 5. v. 5. 7. 8. Hier moeten oock bygebracht

C 4 wer-

Tractaet van de
werden eenighe bewijssrede-
nen tegens de toonneelspelen.
Het fransche Paepsche Concilie
van Rheims, anno 1583. (by Bo-
chell : lib. 3. tit. 1. cap. 152.) ver-
biedt de mom aensichten :
maer het trecht deselbe in tot
de feest daegen. Ende hy den
selven lib. 6. tit. 19. cap. 21. de
Momaensichten werden de Prie-
steren verboden op de Feest-dae-
gen van S. Nicolaes ende der
onnooseler kinderen. Daer
komt oock iets te boren te-
gen de momaensichten by
Ivonem Carnutens. in Epist. pag
in den vrouwen, sept hy / is een
gemomt ofte geblancket aen-
sicht , ende het nabootsen van
mannelijcke kleederen. p. 538.
III. Wat de danssen op de
Sabbath - daegen, ofte Da-
steu

sten-dagen / ofte ten tijde
van publicke/ ofte besondere
droeffenis aldeermeest te
verwerpen zyn. Siet Jes. 24.
Amos. 6. IV. Datse schadelijck
ende meer periculeus syn / de
welcke of openbaer/ ofte afge-
sondert by nacht gehouden
worden. Want door deselbe
lept de Satan te meer listen en
laegen voor de schaemte ende
eer baerheyt der menschen.
Want in diense publick syn/
en by daege / soo moet men
deselbe toepassen / t'gene Ter-
tullianus , jaes oock Seneca selfs
inc'genieen de Toonneel ende
Shouw - speelen toe past.
Doch indiense afgesondert
ende by nachte syn / so moet
men de selve door analogie
ende vergelyckinge toepas-

C s sen/

Tractaet van de
sen/t'gene staet 1. Thess. 5. v. 7.
die dtoncken sijn , sijn des nachts
dronken. Hier mede moet men
oock verghelycken de dien-
sten der Hepdenen welcke by
nachte geschieden ; namelick
de Nachtwaeckē van Venus,
itē de dienste / van Cybele &c.
(Nox & amor , vinumq; nihil
moderabile suadent ,)

Dat is :

De Nacht , de Liefde en de
Wijn,

Tot maticheyt quac Raetsluy
sijn.

V. Datde danssen niet alleen
van de Christenen niet moe-
ten gehanteert / maer oock
niet aengesien worden. Want
de Dansers ende Springers
wordē bevesticht ende gecon-
ragieert in de wercken ter
dun-

dypsternissen ende sy werden
door de selve opgeblaesen /
wanneer sy sien dat se van
aenschouwers niet verlaeten
en worden. Behalven dat de
aenschouwers haer selve stel-
len in't perikel van verleijt te
worden / ende afgeleijt tot
vleeschelycke gedachten/ende
geneuchten / ofte ten minsten
datse andere door haer exem-
pel tot het aenschouwen ver-
locken/ende alsoo in het selve
perijckel stellen. VI. Dat de
selve niet mogen geleden wer-
den van een Huys-bader in
syn Huys / maer datse vol-
gens recht ende macht moeten
geweirt werden; ingevalle
eenighe vreemde gasten / ofte
jemanden van den huysgeno-
ten deselbe aenrichten. VII:

C 6

Dat

Dat het beroep van den
Dans-Meesters onwettelijck
is/t samen met het beroep der
toonneelspeelders ende guy-
chelaren : welche de oude
Kercke daerom ten H. A-
vontmaele niet toegelaeten
heest. Welckers exemplel he-
den ten daege / niet losd en
prys / onse Kercken naevol-
gen. VIII. Dat de openbaere
Dans-scholen/ ofte de Mee-
sters der selver van een Chi-
stelijcke Magistraet niet
moegen geleden worden. IX.
Datse aldernaest komen by
die oneerlijcke (op dat ik niet
segge quaet besaemde) Mee-
sters alle personen / die van de
danssen haer werck maecken/
ende alsoo de selve gebruij-
ken niet als/oos Edusmasi , dat
is

is / voor een deliratesse ofte
sausse(t'welcke nochtans niet
geoorloft is) maer bykans
als/ oos edesmasi, dat is / voor
de daegelycke kost. Welcke
menschen mynnen dat se tot
spel ende plaepsier geboren
ende veroepen sijn: volgens
dese fundamentele gront-
Regel van de Epicureische
Theologie :

Ede, bibe, lude ; post mortem
nulla voluptas.

dat is :

Eet lustich, drinckt en speelt ;
Nae t'sterven is geen weeldt.

V.

De tegenwerpingen ende
wibluchten raecken wij nu
maer int' korte aen. Ende de-
se sijn die gene / welcke wij
geseyt hebben eensdeels van

de

de aengetogene autheuren
voor- gestelt / ende eensdeels
van de hedendaechsche dan-
sers by-gebragt te worden.
Voor eerst dan.

I. Sy worden inde Schrif-
tuere niet verboden : soo syn-
se dan middelmaetigh. Antw.
Het eerste wort gheloochent :
ende het tegendeel is bekent
wt onse redenen hier boven
verhaelt. Indiensy hielten/
datse niet wt druckelych ende
kata tò retón, dat is/van woort
tot woort verworpen worpen
worden: soo seggen wy hier
weder op / dat het selve wt-
blught kan gebonden worden
van dypsent andere ghevallen
der conscientie ontrent de da-
den / welcke daghelychis ende
onepidelych voort - komen ;

jae

jae oock van sommighe leer-
stucken / als daer sijn den
Kinder-doop/ de aenbiddinge
van den H. Geest etc. welche
nochtans katà ten diaconoian,
dat is / in den gront / nae den
sin/ ende door een bondigh ge-
volgh geseyt worden Eggrapha,
dat is / Christu rlycke. Doo
oock de Heere Christus be-
wyft dat de opstandinghe der
dooden in de boecken Mosis
gheschreven staet Match. 22.
Vs. 23. 29. 31. 32. ende Marci
12. Vs. 24. 26. 27.

II. De danssen sijn in haer
selfs / ende uyt haer eygen na-
tuere niet ondeughende : dien
volghende die schaedelijcke
effecten ofte wercken / naeme-
lyck aeritsinghe tot onkups-
hepdt; voortsettinge van ho-
vaer-

vaerdye / van pdelheyt / van
vertelheyt etc. geschieden per
accidens , dat is / door toe-val :
Laet dan hier den regel plaet-
se hebben : Tollatur abusus , &
maneat rerum substantia. Dat is /
Laet het misbruyck wechgeno-
men worden, ende laet de substantie
ofte het wesen der saken blij-
ven. Antw. 1. Men moet niet
loochenen / dat de lichtbeerde-
ghe ende dertele beweginghen
des lichaems niet ondeughen-
de syn; als oock mede die gey-
le weelderige ende soetcoossen-
de vleyperpen / ende onbetame-
lycke bootseringen. 2. Ick
antw. met Petro Martyre dat de
saken inde reden en de geballen
van conscientie niet altydt nae
haer nature te schatten en syn/
maer nae den aert ende het
mis-

misbruyck van ons bleesch.
Nu schoon genomen/ datmen
(in Idea, dat is) door inbeel-
dinghe ende (abstracte) afghe-
sondert soude kunnen versie-
ren ofte begrijpen een dans/
welcke van alle quaet afghe-
scheypden sy: so isser even-wel
(subjectivè, dat is) in eenigh
mensche ofte (in existentiâ, dat
is) in het bestaen ende wesen
(gelijck nu de verdorwenthedt
des menschen is) soodanigen
dans niet wel te vindē of te
practiseren. Men moet oock
soo seer niet sien wat datter
geschieden kan / ofte moghe-
lyck somtijts ghebeurt: als
wel watter meesten tijt plegt
te geschieden. In die dingen
welcke de zeden aengaen / en
moemē soo verre niet gaen tot
essen

66 Tractaet van de

essen tot de linie ofte tot het
uyterste punctjen toe / dooz
welcke het goede van het qua-
de onderscheyden wort : maer
me moet liever een weynig op
dese / dat is / op de goede syde
van de linie blyven staen. 3.

Antw. Den reghel van het
misbruyck wech te nemen / en-
de de sake selfs te laten blyvē /
heeft haer kracht in nootsaec-
kelycke ofte dooz sich selvē seer
nuttige dingen. Maer soo-
danige en syn de danssen niet.
Soo dat het beste ende beu-
lichste is die geheel te laten.

III. Soo moetmen desel-
ve dan ten minsten over-laten
aen ghemetiche ende in de
deuchte gevestichde menschen /
welcke de lichtveerdige bewe-
gingen des gemoets soo licht
geen

geen plaatse laten nemen/ende
welcke de upterlycke saecken
matichlyck weten te gebruiken.
Antw. 1. Welcke/ hoe-
danighe/ ende waer dese on-
der alle andere sijn/ en wil ick
hier niet ondersoeken: Ven
Apostel seyt/ dat een pegelhck
syne gave heest. De selve
vormaent oock/ dat die gene/
welcke mynt dat hy staet/toe-
sie/ dat hy niet en valle. In-
dien vemandt heden sulcken
Cato, dat is/ waen-wijzen is/
hy soude metter thdc konnen
verlepydt worden. 2. Laet
gestelt worden datter eenighe/
doch de minste/ sodanige sijn:
't is evenwel seeker/ dat de
meeste soodanighe niet en sijn.
Soo moetmen dan het beste
doen voor haere conſcientien
ende

ende salighept : op dat niet na
't exempl van de stercken de
swacken in de versoeckinghen
ende stricken des duypels ko-
men te vallen. **H**iet wat den
Apostel vermaent/aengaende
het ghebruyck van het Afgo-
den-offer. 1 Cor. 8. vers. 2. 7.
10. 13.

I V. **S**oo wort de gewoon-
te voorgewent/niet alleen van
de onghelleerde ende vleesche-
lycke menschen ; maer oock
vande Theologanten in't Paus-
dom. **W**ant alsoo sept Syl-
vester in summa , ende nae hem
Azorius Tom. 3. lib. 3 cap. 26.
Maer daer wort gevraeght , Of in
die dan danssen moet verboden
worden, die maniere in welcke de
vrouwen met de bloote borsten,
ende treffelijck verçiert voor den

dach.

dach comen, welcke maniere ende gewoonte in eenige Provincien der Christenē seer heeft toe-ghenomen? Ick antwoorde dat men hier in het misbruyck moet wech-nemen , ende dat men niet lichtelijck de gewoonte (N.B.) moet verwerpen : Want , nae de wyse des Vaderlantds ende van de Provincie , 't ghene elders dertel ende onbeschaemt gheoordeelt wort te geschieden, gheschiet het op een ander plaetle niet dertel maer geoortloft ende eerlijck, ghe-lijck Sylvester seyt . Datmen de danssen der Woereu niet en moet verbieden/stelt onder anderre bewijs-redenen Cajetanus dese voor : Sy sijn teeckenen van een openbare vreucht ende gewoon te geschieden ; soo wendense dan onvoorsichtelijck ver- boden.

boden. Ende sy geschieden na de
wyse ende maniere. Antw. **T**e-
gens dese blancketselen vande
quade Casuisten, stelle ick / dat
Christus niet ghesepdt en heeft
dat hy de ghewoonte/ maer de
waerhepdt was. Laet ons
hem dan hoozen/ laet ons hem
danna volghen : niet de ghe-
woonte. **S**iet i Petri. i, v. 18.
Wetende dat ghy niet door ver-
ganckelijcke dinghen , silver of
gout, verlost en zyt uyt uwe pde-
le wandelinghe / die u van de
Vaderen over - ghelevert is.
end e Cap. 4. vers. 2. Om nu niet
meer nae de begeerlijckheden der
menschen , maer nae den wille
Godts den tydt die overich is in
het vleesche, te leven. 3. **V**Want
het is ons ghenoech dat wy den
voorgaenden tydt des levens der

Hey-

Heyden
ben, ende
outschaf-
den, wi-
dender
afgoder
v.
de hand
die gr
dagen
werke
dighij
dringen
Cajetan
se. E
menne
vocht
te sy
maad
ken
horst
noch

Heydenen wille volbracht hebben, ende ghewandelt hebben in ontuchticheden , begeerlijckheden, wijsuyperyen , brasseryen, drinckeryen ende grouwelijcke afgoderyen.

V. Indien de Woeren van de danssen / insonderheyt van die geene welcke op de feestdagen gepleeght werden/ gheweirt worden / soo sullense ledigh zyn / ende andere ergere dingen bestaen te doen: gelijck Cajetanus seyt op deselue plaetse. Ende alsoo pleghen ghemeynelijck de onghedeerde voorstanders van de danssen te spreken : 't Is beter op een maelght te dansen/ als droncken te sijn; Antw. Men behoeft of en moet noch het een noch het ander doen: want het

het quaedt kan geensins verkoosen worden/ ghelyck Cajetanus beter ende na de Godts-
gheleertheyt spreeckt / in sijn
uptleggingen over Romeyn. 3.
Alleen niet eerlycke ende god-
vruchtighe bekommernissen/
oste ten minsten niet eerlycke
exercitien ende oeffeninghen/
moeten de menschen van de
sonde af-gekeert worden. An-
ders soude men sieckte niet
sieckte/sonde niet sonde willen
genesen; ende soude dickwils
de remedie ergher worden als
de sieckte.

V I. Ten sijn upt sich sel-
ven geen doodelycke sonden?
seght hy op de selve plaetsse.
Antw. i. Daer wort niet ghe-
braeght van de swaerheyt der
sonden: maer of het sonde sp:
welcke

welcke / indien oock de alder-
lichtste sonden genaemt mochte
werden : even wel en kan of
behoort die van de Theologan-
ten niet toe-ghestaen worden.

2. Men moet hier tegen-stel-
len het ghevoelen van andere
School Leeraers, welcke over
a Meester der Sententien lib. 3.
dist. 37. drijven / datse op de
Feest-daghen niet gheoorloft
zijn.

VII. Naediense openbaer
voor een peder geschieden / soo
wert ten meesten deele de gele-
gentheydt van de wel-lustig-
heit wech genomien. Cajetanus
op de selve plaetse. Antw. Het
teghendeel is waerachtigh :
want aldaer kanse aen-geste-
ken worden / ende op een ander
plaetse branden / of verbult

D woz-

Tractaet van de
worden / ofte ten minsten kan-
der tot vervullinghe der selver
het beste ghedaen worden / of
de preparatiën ende voorzbe-
reydingen vast bestelt.

VIII. Hier door pleegt een
open deure ghegeven te wor-
den om Houwelijcken te ma-
ken : want de goet gunstig-
heyt tusschen eenige Jonghe-
lingen ende Jonge dochters
pleeght alsoo ghevestight te
worden ; waer ulti daer nae
tusschen haer lieden Houwe-
lijcken gesloten worden. Also
spreeckt Cajetanus ende Azo-
rius voor de danssen der Voe-
ren : eben als ofse haer selven
voor Koppelaers ende Hou-
welijck-maeckers / ende niet
voor Theologanten of Leeraers
van de practycke der Godtsa-
licheyt

lichevdt myt- gaben. Antw.
van de ongehouwde Houwe-
lycken / van heymelijcke/
(at aktois, dat is.) ongeregeld
qualijcke gemaeckte / staet ick
het toe : van de Houwelijcken
in den Heere (1 Corinth. 7.)
loochene ick het.

I X. Dickwils wordt den
thydt door gebracht niet speelen
ende andere exercitien, welche
de jongkhevdt niet veel verhi-
ger sijn / nochre de maechden
ende geselschappen der Chi-
stenen meerder betamen/ dan
de danssen. Antw. Zynder
sulckie speelen ; datmen sich
oock van de selve omhoude:
endelaet het rene quaet niet op
het ander gehoopt / nochre het
rene door het ander geexcuseert
worden.

D 2 't Is

X. 't Is een strasse Theologie, jaer veel meer (misanthroopia, dat is) een menschen-hatinghe: welche ons onse eerlijcke saussen van ons leven beijdt. De menschen moeten immers eenighe oeffeninghen hebben om den tydt door te brenghen op de maeltyden ende ander verlustinghen / of vermaeckelijcke by-een-komsten. Antw. Onse Theologie, wanneer se de danssen bevecht / soo wilse geerne toe-laten de maeltyden ende andere eerlijcke by-een-komsten / mitsgaders vermaeckinghen des ghemoets ende des lichaems. Maer dat die becort ende gematigt worden. Hoort eens hoe Tertullianus spreekt van de by-een-komsten eñ maeltyden

tijden der Ouder Christenen/
in sijn Apologetico c. 39. Men
gaet (sepe hy) niet aan tafel sit-
ten voor dat men tot Godt gebe-
den heeft. Sy eten so veel als het
ghenoech is voor yemandt die
hongert, sy drincken soo veel als
het de eerlijcke ende vroome nat-
tich is. Sy worden alsoo versadig-
digt, als die geene welcke ghe-
dencken dat sy oock des nachts
Godt moeten aen-roepen. Sy
spreecken alsoo met den anderen,
als die, welke wetē dattet God de
HEERE hoort. Nae het hant-
wassen ende het licht opsteeken,
(ghelyck een yeder ofte uyt de
H. Schrifture ofte uyt sijn eygen
verstant kan) wort hy aengepott
in't openbaer Godt lof te singen,
hier uyt blijft da hoe hy gedronc-
ken heeft. Het gebedt scheydt

¶ 3 de

78. Tractaet van de
de maeltijden van den anderent.
Daer van daen gaen sy niet nae de
t'samen-rottingen van dootslage-
ryen , nochte de vergaderinghen
van loopen ende draven , noch
tot de onbetaemelijcke hytbreec-
kingen van dertelheden , maer tot
eene ende de selve sorghe van ze-
dicheyt ende schaemte, gelijcker-
wijs die geene , welcke niet soo
seer een avondtmael als een disci-
pline ende tuchtinge , gehouden
hebben. Laet kercken-dienan-
ren ende Overheden peberen
dat soodanigen gebruik we-
derom in treyn gebracht mach-
werden. Ende men sal geen
thydtverdryf heurlyck behoe-
ven te soecken.

XI. De betuyginghen te-
gen de danissen is een Pharisei-
sche præcisiteyt, ende vysichept/
oste

oste eenne pdele (morosophia ,
dat is) sonne wijtheyt. Antw. 1.
De Konste van danssen heest
niemandt van de Wijzen tot
noch toe onder die wijsheyt die
van boven af komt (van welc-
ke staet Jac. 3.) gereechent : jae
selfs de wijzen der Hebdeneu
hebben de selue niet getelt on-
der de borgerlycke discretie of
voorsichtighett. 2. Wat de
Præcisiteyt aen gaet / dat leert
onse disputatie vande Præcisi-
teyt.

XII. De danssen sijn oor-
baerlyck tot de stercke ende
behendicheyt des lichaemis ;
tot des selven recht ende gene-
reus postuer / ende betameyllycke
stellinghe aller ledien ; tot de
beleestheyt van manieren ; tot
de ghesoutheyt des lichaemis :
Ende

90 Tractaet van de

Ende het verbieden van dese
dingen strijt tegen de Christe-
lycke vyfheyt. Antw. 1. Van
de gesontheypdt des lichaems/
ontstaende iijt die geweldige
oeffeninghe / daceylck nae den
eten te verkrighen / segghen de-
leeringen der Medicijns t'eeue-
mael anders. Men kan
het de Medicijnen vraeghen.
2. Vande andere nutticheden/
welcke te vergheefs ende
henselingswyse bygebragt
sijn / seggen wijn iet anders;
dan dat men geen nuttiche-
den vanden wterlycken men-
sche ofte eenich cieraet ende
fraepicheyt van het borger-
lycke leven scecken moet /
niet schaden van de innerlyc-
ken mensche ende het geeste-
lycke leven. Hier heeft plaetse

de

de vermaninge onses salich-
maeckers Matth. 6.v.33. soeckt
eerst het Coninckrijck Gods, en-
de sijne gerechticheyt, ende alle
dese dingen sullen u toegewor-
pen worden. Item, Marci 9.43.
Indien uwe hant u ergert, houtse
af, &c. Dat men daer mede de
Christelijcke vryheid te kort
doet is al eēt ont deuratje; wan-
neer de licentie ende ongebon-
denheit gesoght/ende het lief-
selijcke Zocki Christi verwoz-
pen wort. Laet eens aenge-
mercket worden die waer-
schouwingen. Gal.5.13. Want
ghy syt tot vryheyt geroopen,
Broeders: alleenlijck (**en** ge-
hunclit) de vryheyt niet tot een
oorsacke voor het vleesch: maer
dient malkanderē doorde liefde,
ende I.Pet.2.16. Als vrye en met
de vrijheyt hebbende als een

D 5. deckel

82 Tractaet van de

decksel der boosheyt, maer als
dienstknechten Godts. siet oock.

2 Petr. 2. v. 19.

XIIII. Werden hy ghe-
bragt de exemplelen van dan-
sen uit de Schrifture / Exod.
15. v. 20. 2 Sam. 6. v. 14. ende de
toe-stemminge der selver Eccl.
3. v. 4. Antw. Dese exempe-
len doen niet met allen tot ver-
dediginge van de hedendaech-
se danssen / van welcke het
gantsche verschil is : ghelyc-
hierwys het selve openbaer is.
den geenen / die den text maer
insiet : siet hier over D. Rive-
tum in syne commentarien op
Exod. 15. pag. 396. Wil men
vraghen of de mannen wel al-
leen moghen lof singhen ende
repen Moes haer daer in voor-
gaende ; ende of de vrouwen
wel

wel alleen moghen den Heere
lof singhende repen / de Pro-
pheterisse Miriam haer daer in
voorgaende : daer salmen op
konnen antwoordē. Maer dat
en raeckt onse huydendaechse
danssen niet. Te plaetse Eccl. 3
en handelt niet van op maet-
gepaste danssen / daer vrouwe
ende mannen onder den ande-
ren vermeugt sijn. Daer-en-
hoven Salomon prijst noch
laeckt het dansien ; maer hij
verhaelt alleen Historischer
wyse / watter in de mensche-
lycke saecken ghewoon is te
geschieden.

X I V. Tegens de upthrep-
dinghe van het argument up
Matth. 14. ende Marci 6., met
welckie de danssen dichtwils
verdacht ghemaecht worden/

D 6 brach-

brachte harts peinandt dese
uytblucht by ; dat Joannes den
Dooper niet door het danssen/
maer door haet ende myt ghe-
doodt was : Ende den haet
ende myt schryben sy toe de
menschen-haters (ghelyck sy
die noemen) ende tegenstan-
ders der danssen / even als of
sy den menschen hare eerlyc-
ke recreation ende vermaec-
ken behyden. Antw. 1. In-
dien den Autheur van dese ex-
ceptie een Papist sy gheweest/
ghelyck ich vermoede / soo
moeste hy weten dat de Gere-
formeerde Predicanten dese
oste reden ooste uytbreydinghe
van den Out-vaders ontleent
hebben. Laet eens ingesien
werden Nazianzen. orat. 4. en
Chrysost. homil. 49. in Matth.
gedue-

geduerigh dooz; ende Ambro-
sius in zyn 3. Boeck van de
Maechden, alwaer hy onder
anderen aldus spreeckt: Nae-
dien Johannes den Voor-looper
Christi, door den eysch van een
Dansserse onthalst zynde, een
exempel is, dat de verlockinghe
van den dans meer schade gedaen
heeft, als de uytſinnigheyt vande
Kerckroversche dullicheyt. ende
een weynich daer nae: de ver-
geldinge van den dans is de doot
des Propheten. 2. De haet
ende mydt is wel een oorsakie
gheweest Herodias innerlyck
bewegende tot de moort van
Johannes de Dooper, maer den
dans is gheweest het middel
vande executie ofte uitvoerin-
ghe. Soo wordt ten rechten
gesept datter nopt gesien en is
een

86 Tractaet van de
een goede uyt-komste van de
danssen ; maer quade vele ge-
noech / onder welcke de mee-
ste is de doot Joannis des Doo-
pers.

VL

Daer zijn noch eenighe
Vraegh-stucken overigh.

I. Of de Balletten van de
maeghden ofte vrouwen al-
leen niet kunnen ghehouden
worden ; ende de selve alsoo
ontgaen der Theologanten cen-
sure, mits datse niet vermeugt
en zijn van mans ende vrou-
wen t' samen ? Antw. Neen.
I. Om datse ten meesten deele
over een koomen niet de ande-
re Balletten ende dansen : hoe-
welke in dit eene verscheiden
zijn ; ende alsoo souden sy die
selve eeniger maniere bevesti-
gen/

gen / ofte tot de selve hantledinge doen ; ende van deset tot die is het seer licht over te valen. 2. Om dat de aenschouwers niet alleenlyck vrouwe / maer oock mannen ende jongelinghen sijn ; tot welckers plapsier / dat ick mynne deselbe meest aengericht worden. Ende alsoo stryden teghen de selve alle die redenen / welche de oude ende nieuwe Theologanten teghens de Schouwspelen in 't gemeen ende tegen de Dasssen in 't particulier tot noch toe te voorschijn gebragt ende in slachorden gestelt hebben. Diet Ambrosius op de aengtogene plaatse / ende het Woek van de Fransche Gemeenten teghen de Dasssen. cap. 7. Welckers inhoudt is :

Dat

Dat bykans het eenige ooghe-
merck der danssen is, het vermaec
van de aenschouwers. 3. Om dat
de vrouwen niet te min die
maet gepaste bewegingen des
lichaems ende ydele bootse-
seringen voortbrengen : ende
alsoo en kunnen sy haer van
den meesten hoop van onse be-
wÿs-redenen tegens de dans-
sen niet los maecten. Welcke
ten opfichte van de vrouwen
kennen ghesien worden seer
uytgebreydt by Chrysostomus
homil. 49. over Matth. ende
Ambrosius op de boven-ver-
haelde plaets / ende Basilio in
syn homil. van de droncken-
schap. 4. Om dat die Balletten
syn danswÿse Comœdien, ofte
Comœdische danssen / dat is/
welkes vermenght uyt een
dans

Dans ende een comedie ofte
een schouw-spel/ ende alsoo
koomen de vrouwen of jonge
deernen tot Comœdianten, ka-
mer of Batement - speelders, of
Meester- Guychelaers te verba-
staerden. Het welcke/ hoe be-
taemelijck het sy voor de stil-
lichept/ stemmichept/schaem-
te/ sedichepdt/ kupshepdt/eer-
baerhepdt der vrouwen ende
maeghden/ laet ick de verstan-
dighe oordeelen. Maer laet
hier toe ghebracht werden het
meestendeel der bewijs-rede-
nen/ welcke gestelt werden te-
ghen de Comœdi-spelen ; ende
soo veele te weghe ghebracht
hebben dat de Comœdi-speel-
ders soo wel herckelijck als
borgerlijck voor infamie ende
eereloos ghehouden worden.

J. Om.

90 Tractaet van de

5. Om dat, de sodanige Balletten al te veel ghememischap schijnen te hebben met die qua-
de maniere by den Heydenen
in't gebruyck / ende van daer
tot de Joden over ghebracht
synde / (siet Joseph. Antiq. lib.
12. cap. 4.) Nae welcke op
de Toornelen ende Maeltj-
den de Danserssen en Raet-
telaersters pleegheden ingeleyt
te werden. Welcke manier
geseyt wordt noch heden in 't
ghebruyck te zyn / in de ver-
maerde steden van Barbarie/
Fessa ende Maroco.

II. Of de Duytsche (ghe-
lycke genoemt worden) ofte
andere onkonstighe danssen/
de ronde te weten ende Woer-
sche / ofte dierghelycke / van
mannen ende vrouwen mogen
ghe-

gheoeftent werden : in welcke
alleenlyck statighe ende sedi-
ghe treden / ende bewegingen
des lichaems sijn / sonder swie-
ren / capriolen / (alsoo ghe-
noemt) / konstighe ende nae-
maet ghepaste verroeringen/
onbetaemlycke ende licht-
veerdighe bootseringen / op-
heffingen van vrouwen / om-
helsingen / kussen ende dierge-
lycke meer ? Antw. 't Is beter
niet ghedaen : want niet wat
wetten ende bepalinghen het
voch sy datse van de Magi-
straet omschreven ende be-
dwongen worden / so sullender
evenwel eyndelyck misbrue-
ken hy komen / ende men sal
tot het oude quaet verballen.
Hier moet dan aenghemerckt
worden dit / 't welcke onse Ge-
refoz-

reformeerde Leeraers van de
schildercken inde kercken / van
de wÿse ende costuymen on-
trent de Religie / in ende door
sich selven wel soo quaet niet
sÿnde / pleghen te vermanen
ende aen te wÿsen. Neen kan
iimmers lichtelijck achter we-
gen laeten die dinghen die niet
noodtsaeckelijck en sÿn / van
welcke men t' eeniger tijt eenig
perijckel van te verwachten
heeft: voornamelijck na dien-
der andere eerlijcke ende min-
periculeuse oeffeningen by de
handt sÿn.

III. Of het betamelijck sp
by sich selven de Dans-konste
te leeren? Antw. Neen: want
indien pemant t' eeniger tijdt
ter voorwallender gheleghent-
heyt niet en wil een proeststuck
doen

doen van't gheene hy gheleert
heeft; waeromme leert hy dan
de onnoodighe ende ledighe
konste?

IV. Of het beroep der
Meesteren van die Konste
wettelijck ende eerlijck sy; ten
minsten der gener / die alleen-
lijck in't particulier de huyden
leeren; sonder haer anders in
de dansserpen te vermengen?
Antw. Neen: Ende dat is het
gemeyn gevoelen onser hier-
ken die geen Dans-meesters
in de Gemeynre of ten abont-
mael ontsaught. Indien ne-
mandt anders niet gheleert
heeft om sijn broot te winnen/
ende meynt dat wy hier te hart
van sijn neringe of hanteringe
oordeelen: Die bedencke dat
de oude Hierche / even 't selve
gedaen

94 Tractaet van de
gedaen heeft. Concil. Constan-
tinopol. in Trullo can. 62.

V. Of het den Christelijc-
ken Magistraet betaemt soo-
danighe Meesters ende haere
Dans-schoolen ofte te onder-
houden / ofte ten minsten te
tolereeren ende toe te laeten ?
Antw. Het eerste loochene icke
absoluut endt t'eenemael : het
leste loochene icke mede / indien
sy vermoegicheit ende macht
hebbende selvete weerent.

VI. Of het den Christenen
betaemt de dansse te aenschou-
wen ? Antw. Neen.

VII. Of men door een
kerckelycke toelatinghe ofte
oogh-lychinghe de groote
Heeren ofte voorname Man-
nen niet verwes mach toestaet
meer als eenige andere Lede-

maten

maten der Kercken? Antw.
Neen: Dit waer de Religie
een wassen neuse maecken;
item de personen aensien; en
verschepden formen ende sat-
soenen van Religie / Kerche/
ende discipline maecken / nae
de verschepden conditien der
menschen.

VIII. Of de danssen in
enigher manieren moghen ge-
leden werden in de Dienaers
des woorts ofte in hare fami-
lien? Antw. Neen: De 28.
Canon. Concil. Agathensis, die
noch verhaelt wort in de Pau-
selijcke rechten. dist. 24. c. pres-
byteri. ende lypdt aldus: Dat
sy niet moghen vermenght worden
daer geyle ende vuyle Liedekens
ghesongen worden, ofte onbeta-
melijcke beweginghen der licha-
men

96 Tractaet van de

men met danssen , springhen ver-
toont worden , op dat niet het ge-
hoor ende het gesichte , welcke de
Heylyche verborghentheden toe-
ghe-eygent zyn , met het vergift
van de schandelycke Schouw-
speelen ende woorden besmet
worden . Hier mede stenimen
over een de Concilien ende de
Doctoren onder het Pausdom.
welcken het naeuwelijcks te
pjne waert is hier voort te
halen .

I X. Soo wertter raet ge-
vraeght / op wat maniere de
danssen uyt en van onse Ghe-
meenten best gheweirt sullen
werden ? Antw. i. De Kerc-
helycke middelen ende remie-
dien zyn / de eendrachtige ende
eenuedoedighe bestraffinge der
selver in Prædicatien ende Ca-
techи-

techizatiën; de drepghementen
der discipline ende waerschou-
wingen openbaer ende in't be-
sonder gedaen; de oeffeninge
van de Kerckelycke discipli-
ne; door af-houdinghe ende
op-schorzinge/ ende so voorts;
de opweckingen ende bevesti-
ginghen der kercken tot de
oeffeninghe van de discipline
door de Synodische decreten en
oordelen; de stipulatie ofte toe-
segginge van expresse beloften
in het ondersoeken ende aen-
nemen van de Ledematen der
kercke / wel duydelijck ghe-
schiet zynde. Het welcke sal
sijn als een generael remedie:
door wiens hulpe alle het
dans-quaet in de kercken/ soo
daer eenige 't selve onderwo-
pen sijn/in korten tijt sal moe-
ten

ten

93 Tractaet van de
ten versterven. 2. So moet-
men de heletselen ende hinder-
palen wech neinen: voornae-
melijck menschen behaginge
ende aensien der personen; en
dien schadelijcken stel reghel
oſte dat versiersel door welcke
men meyndt dat de Religie,
de Theologie, het gheval
der conscientie/de kerckelycke
gemeenschap ende discipline
haer veranderen moet / ende
omdraepen als een weerhaen/
ende dien volghende anders
van de Dienaren dese ende die
staet van menschen behoort
geappliceert ende toe-gepast te
worden. 3. De Politijcke
ende Borgherlycke remedien
ſijn: Indien de Magistraet/
welcke de vermoegenheit en
macht heeft / geen Schoolen
of geen Meesters van de dau-
ſen

sen in de Republycke aemme-
nie / ofte in de selve verdrage.
Daer beneffens / laetse oock
alle Musicanten ende In-
strument-speelders so de hare /
als uptheemsche / ghestreng-
lyck verbieden tot de danssen
te komen / ofte den dansers te
dienen ; daer-en-boven / indien
't van nooden is / ('t welcke
ick niet en meyne) laetse niet
gelt-boete bedwingen die ge-
ne / welcke haer hupsinghe of
om gelt of om niet den dans-
sers verleenen. Indien sy de
publycque plaetsen / de merck-
ten / de kruys-wegen / de stra-
ten / ende soo voorts / niet hare
danssen komen te beslaen ende
inte nemen ; so soude de boete
alle ende peghelyck dansser
konnen af-geepscht worden.

E 2 X. Of

V I I.

X. Of het in-breecken van
de dansserpen met kerckelijc-
ke discipline ende censure be-
hoort gestuyp te werden / ende
de selve discipline teghen de
danssers volghens de leere en-
de practycke onser Nederlant-
scher Kercken soude moghen
gheoeffent werden. R. Up
antwoorden jaer. De gemeu-
ne reden is / om dat alle onge-
regelcheden ende scandalen /
op dese maniere moeten ghe-
stuyp ofte gheweirt werden.
Hier by komt / het oordeel en-
de de practycke der Gerefor-
meerder Kercken : ghelyck
sulchis mit de daechlycksche
ervarenheypdt / ende uyt de
ordinantien ende resolutien
der Synoden / mitsgaders de
advysen

advijzen der Theologanten
hier boven aengewesen/ clae-
lijcken blijkt : Waer van wi-
ter stont eenige extracten sullen
stellen. Moghelyck sal pe-
mandt hier teghen excipieren.

i. Exceptie. Ten is gheen
groote of grove sondे / of
schelmstuck / d'welck pemanē
soude onweerdich maken den
Christelijcken naem/ veel min
voor de Werelt eerloos of in-
faem: Ergo en kanmen daer
tegen geen discipline oeffenen.

R. Ick antwoorde ten eer-
sten : Wat kercken-ordre/wat
confessie ofte belydenisse/wat
catechismus / wat formulier
vande discipline ende de ban/
wat Theologant 't sp Gerefor-
meerde of Lutersche , 't sp Paep-
sche, jae wat Mennonist, wat

¶ 3. Soci-

Sociniaen , heest opt soo bot
gheweest in de Theologie of
Schrifture / die het object van
de kerckelijcke censure of be-
straffinghe alleen ghemaecht
heest sulcke sonden. Het con-
trarie staet Matth. 18. vers. 15.
daer de censure uitgestrekt
wordt tot alle injurien die niet
woordien of wercken in het
particulier pemandt aenghe-
daen werden : van de welcke
alle / men niet seggen en kan/
datse veder een voor de werelt
infaem maecten. Soo staet
ter oock 2 Thess. 3. vers. 6. datse
haer moeten ontrecken van yder
broeder die ongeregelt wandelt.
ende niet na de insettinghen, die
sy van Paulo ontfangen had-
den. Nu dat en doen de Hey-
denen , Joden , Atheisten , Liber-
tijnen

tijnen, Neutralisten, Papisten, Anabaptisten, Socinianen, Remonstranten, Coornhertisten niet: ende daerom en sijnse of en worden niet gehouden / politijckelyck of voor de werelt infaem. Het selve kunnen wyp seggen vande gierigaerts/ speelders / dronckaerts/ simpele hoereerders / item die de Heilighen aenroepen / die de beelden eere aen doen / die de segeningen van bee ofte menschen gheloove gheven: ende nochtans soo sept het formuler van het Nachtmael / dat men tegen soodanige de discipline sal oeffenen.

Ten tweeden, Soo gaet dit voorgheven ende dese exceptie tegen het gemeyne ghevoelen/ ende practycke van de Ouds

E + Piercke.

Kiercke. Want daer worden
veele dingen onder bedreyginge
van censure verboden / die
nochtans de lypden nae de
Roomische Kepserlycke rech-
ten of voor de Werelt niet in-
saem en maeckten ; als daer
sijn de dinghen den Af-goden
gheoffert te eten met de beste
kleederen / of oock niet slechte
rouw-kleederen / Concil. Ancy-
can. 4. 5. Die op de Feest-
daghen der Heypdenen / met de
selve maeltydt gehouden had-
den / op seecker plaetse van de
Heypdenen daer toe bestenit /
Ibid. can. 7. Soo een vrouwe
uyt opinie van devotie het
hair hares hoofdts komt te
scheeren / Concil. Gangrenf.
can. 17. Datmen niet en moet
gaen op de Kerckhoven der
Ketteren

Ketteren om te bidden. Concil. Laodic. can. 9. Dat men sijn kinderen niet en moet laten trouwen. Ibid. can. 10. ende 21. Dat de Christenen den Saterdach niet de Joden niet en moeten vieren / ende dat die sulckis doen / eenen van sijn. Ibid. can. 29. Dat men niet en moet de Feest-gisten der ketteren of vereeringen der ketteren ontfangen. Ibid. can. 37. Vierge lycke stukken soude men niet dosynen kunnen vercoonen. Die curieus is niet sijn epgen doghen dit te sien / die lese de Canones der Concilien / ofte Photii Nomocanonem.

Tenderden, Soo strijt dese exceptie tegen den Nederlantschen Catechismus vrage 85.

E 5 ende

ende het formulier van het
Nachtmael / mitsgaders van
den Ban/ als oock de gemeyn-
ne Nederlandtsche Kercken-
ordeninghen in de Nationale
synoden 1578. tot Dordrecht/
ende 1581. tot Middelburgh/
ende 1586. in 's Graven-hage/
ende daer nae gheconfirmieert
1619. tot Dordrecht : de welc-
he alle in 't ghenerael van son-
den of af-wyckinghen in leere
of leven spreecken ; ende niet
alleen van grove sonden of
soodanighe schelm - stucken
die yemandt voor de Werelt/
ende burgerlycken verloos of
infaem macchen. Siet de
gemeyne Kercken-ordeningen
anno 1586. artic. 65. 69. ende
de selve een weynich veran-
dert ende staets gewijse gear-
resteert.

resteert in de Provincie van
Utrecht artic. 72. 75. 76. daer
wel dypdelyck gedistingueert
wort tusschen verloop teghen
de supverhept der leere / ende
verloop tegen vromicheyt des
wandels ; item tusschen hep-
melijske sonden / ende openba-
re sonden ; tusschen een open-
bare sonde / ende een grove
sonde / ende verachtinghe der
vermaninghe : ende artic. 79.
80. tusschen de sonden der
Ledematen / ende dor Predi-
canten / Onderlingen / Diaconi-
nen. Dese gemeyne soorten
van sonden worden alle onder
censure ghestelt. Want de
minste sonde / soo daer schan-
dael ende hertnreckicheyt bp
komt / kan penandt wel de
kerckelycke bestraffinghe of

C 6 cen.

censure onderwerpen. Ende
wederom kunnen de grootste
schelm-strucken ende hatelijcke-
ste sonden of ketterpen / blas-
phemien wel van vemandt be-
dreyen worden / ende evenwel
hem de kerckelycke censure
selfs van den eersten trap de
welcke is suspensie / niet on-
derwerpen : wanmeer hy her-
telijck leetwesen toont / ende
behoorlijcke satissactie geest
of presenceert. Dit brengen
ock mede niet alleen de dage-
lycksche practycke/maer oock
de veelvoudige spnodale reso-
lutien / onder andere van de
Daußers/de Daus-meesters/
de Comedianten / de Rheto-
ryckers/de Gronckaerts/ ecc.
die de kercke van het Abont-
mael houdt / ende evenwel by
de

de Magistraet of in de politie
niet infaem gerekent en wer-
den. Over welcke Kercken-
ordeninghen ende Synodale
decreten/ de Hooge Overhede
des Landts selfs gestaen / of-
te die met hare auctoriteyt ge-
confirmeert hebben. Gelyck
insonderhent over de gedecre-
teerde censure tegen de Dans-
sers / de Heeren Staten van
Gelderlant / Hollant / Utrecht
etc. in welckers Provincien
de Synoden ghehouden sijn/
daer van wy de extracten hier
beneden sullen stellen. Om
nu niet te segghen van de ghe-
meyne Kercken / mitsgaders
de Vorsten ende Heeren in
Polen/ professie doende vande
Gerefommeerde Religie / daer
van

310 Tractaet van de
van mede een extract sal ghe-
stelt werden.

Ten vierden, Soo schijnen
de voorgevers van dese excep-
tie moghelyck ghesien te heb-
ben op de Remonstrantsche
Utrechtsche Kercken-ordre
gemaectt anno 1612. art. 13.
daer de discipline alleen schijnt
gerestringeert te werden / tot
sonden die den mensche bunt
ten het Ryck der Hemelen
drupten / die i Cor. 5. en 6. ende
Galat. 5. genoemt staen. Waer
op wy antwoorden dat al-hoe-
wel de Remonstrantsche ordre
in de Gereformeerde Kercken
in gheen consideratie komt /
ende desen artijckel dupster
ende generael genoech gestelt
is; evenwel sulcks noch ghe-
sept noch gemeynt wort / als-
men

men pretendeert. Dewijle den volgende 15. artijckel de saecke anders schijnt te verklaren / ende Galat. 5. 1 Cor. 5. en 6. sonden genaenit worden / die den mensche juyst niet infaem maecken voor de werelt / of strafbaer voor de overhept / als bp. exemplel d'roncken-
schap / asgoderpe / gierichept / simpele hoererpe / npdighept / secten / brasserpen.

Ten vyfden . Indien dese exceptie bondich waer / soo soude moeten volgen / datter tusschē de kerckelijcke ende de Politijcke macht geen onderschept en soude sijn in hare objecten / of voorwerpselen. Het welck ongerijmt is : ghelyck elders dat breeder verclaert wert.

2. Exceptie , Waet sijn anderē.

dere sonden niet minder als
het Dasssen / jae sommighe
veel grover en schandelycker :
daer behoortmen de discipline
te ghebruycken ; immers ten
minste eerst die uyt te supvere /
ende dat gedaen synde / dan tot
de dansserpen te komen.

Wij antwoorden Ten eerste ,
Dat het een quaet het ander
niet goet kan maacken / noch
het een vupl het andere was-
schen . Dit is de vont des
Satans / ende de bedriechlyck-
heit van 's menschen herte /
de een deucht tegen de andere
op te werpen / ende hoochlyck
te verheffen / om den mensche
tot versupm of kleynachtinge
der selver te brenghen : alsoo
doock eenige sonden op te wer-
pen ende te vergrooten / om de
andere

andere daer mede te verschoo-
nen / of uyt het ghedrangh te
helpen. Dit was de oude
practycke der huychelsche en-
de ondeugende Phariseen en-
de vleeschelycke Christenen.
Leest Matth. 15. verl. 5. 6. ende
cap. 23. vers. 23. Jacob. 2. v. 1.

Tentweeden, So isser groot
onderschept tusschen de dans-
serpen / ende eenige andere ge-
breecken / daer aensomnighe
Ledenarien der ghemeynte
mochte schuldich sijn. Neemt
hy exemplel verloop in dron-
kenschap / of diergelycke. Om
dat sulcke gebreecken moghe-
lyck soo publyck ende bekent
niet en zyn; ende volgens dien
sulcken algemeinen roep ende
ergernisse over een gheheele
Landt ofte Stadt niet en ges-
ven:

ven : als wel de Dannerpen.
Om dat oock die ghebrecken
van ous hier ende daer noch
hanghende onder de Gereför-
meerden / soo niet t'eenemael
uvtgesuybert en sijn geweest/
ende volghens dien / soo van
nieus niet soeken in te kru-
ppen : maer met de danssen is
het in onse Kercken hier te lan-
de zedert het begin der Refor-
matie heel anders ghesteldt
gheweest. Om dat de men-
schen somwijken door verras-
schinghe of verruckinghe in
sulcke sonden komen te val-
len ; ende niet niet volle opset
ende voornemen met bedaerde
sinnen / niet coelen gemoede/
hartneckelijck / jae niet ver-
achtinghe van alle vermanin-
gen/smeckingen/ ende betup-
gin-

ginghen: maer het contrarie
sietmen in de dansserpen / die
van sommighe lypden aenge-
steldt of ghepleeght werden/
tot droefhept ende spijt van de
Gerefommeerde Kercken / tot
ergernisse ende spot van onse
Weder-partpen / tot verlep-
dinge van onse kinderen ende
naekomelingen/ ende met vol-
le moetwillighept ende onge-
hoorsaemhept teghen alle ver-
maningen ende ordre van Pre-
dicanten / Kercken-raden /
Classen/ Spynoden / jae tegen
alle beloosten by de Ledematen
in haer aeuweming aen Godt
ende syne Gemeente gedaen.
Nu dese moetwillige onghe-
hoorsaemheyt ende hartnec-
highept / is de eenige oorsaec-
ke/ waerom pemant de Kere-
ken-

helycke censure onderworpen
is : ghelyck dat blyckt uyt
onsen Catechismus / ende de
Kercken ordeningen hier bo-
ven aengeroert. Maer daer
is noch een principale onder-
schepttusschen sommige ghe-
breecken / als dronckenschap /
haestich sprecken / lybben ende
krackelen / ende wat dies
meer is : dat dese dinghen niet
voorghestaen / noch gepleeght
werden als gheoorlofde ende
goede lossekiche saken / maer
de menschen daer van aenge-
sproken schinde / schame / haer-
daer over ende belooven beter-
schap ; waer door men som-
wijken door de vinger siet / en
veel verdraeght / ende met het
uyt-voeren der censure vry
wat langhe sieppt / ende seer
sacht

sachē (somwylēn oock al tsachē) te wercke gaet. Maer met de Dansen is het gheheel anders.

Ten derden , Soo segghen wyp / dat het gheheel impertinent is de incrūpende sondē / of veel eer niet stoutichept est opgehevene hant in de kiercke inbzeeckende om in swanghe te gaen / ende het veldt te behouden / datter daer nae geen remedie meer overich sal sijn : te willen soo langhe respijt of trebes vergunnen : tot dat men eerst alle andere ghebreecken die hier of daer int particulier noch smuycken of hangen onder eenighe Ledematen / eerst sal volcomentlycken uptghesuppert hebben. Wp duncht dat men in effect hier mede wil

wil seggen / datter geen discipline niet allen behoort geoef-
fent te werden : maer dat men desperende de Kercke tot volle
superhepdt ende perfectie in
desen deele te sullen brengen/
het een met het ander moet
laten staen : mits het werck
ons overgroept.

Ten vierden , Soo niepnen
wy / dat dese die sulcks onse
Kercken by forme van ver-
wijtinge voorwerpen / behoo-
ren aen te wijzen en te bewij-
zen / waer ende by wien sulc-
ke gebreecken sijn. D'welck
gedaen synde / soo het de Kerc-
kenraet kan brengen tot staet
van kennisse / dat die dan doe
volghens Matth. 18. ende onse
Kercken-ordre. Is die hier
in versupnich of onwillich/
dan

dan mach men niet recht haer
segghen / dat sy in desen deele
ende ontrent dese sonden ver-
supmich sijn: maer men moet
haer daer toe niet dringen / of
daer toe soecken te induceren/
dat se het eene niet het ander
souden laten staen / en ontrent
andere moetwillicheydt ende
sonden van ghelycken souden
versupmigh zyn / ende alsoo
in den gheheelen cours van
haer ampt haer qualijck ende
ongeregelt dragen: doende de
eene sonde by de andere. Doch
indien men de gepretendeerde
sonden ende sondaren den
Kercken-raedt niet wil bekent
maecken / soo is het voor louter
achter-clap ende calumnie
te houden / alleen tot smaet/
verwyt / bespottinghe ende
ver-

verbitteringhe eenigher ghe-
naemider Ghereformierden /
of oock der geheele Kercke op-
geworpen ; ende tot niemands
verbeteringhe. Het kan sijn/
dat die luppen die sulcks soo
smadelijck verwijten / of geen
vrienden van onse Kercke en
sijn : of soo sy het willen sijn/
dat sy moghelyck immers soo
qualijck souden nemen so men
haer of den haren over sulcke
sonden quame te censureren/
als sy nu doen over de censure
tegen het danssen.

Ten vyfden, Seggen wp/
dat men van sommige sonden
den Kercken-raet soo int gros
of oock wat speciaelder aenge-
wesen synde / niet en kan het
rechte beschept of de kennisse
bekomen ; midcs die dooz de
vers

verkeerthept / listichepdt / on-
vromichept / ende diepe hppo-
crisie der menschen gesmoort
of verborgen werden: so dat-
men daer niet achter kan ko-
men. Ende soo en kan de
kerckenraet niet verder/maer
moet het Godt op-geven vol-
gens den gemeynen regel: *De
occultis non judicat Ecclesia, dat is/*
De Kercke en oordeelt van geene
verborghene saecken. Nu dit
gebeurt veelijts ontrent hep-
melijsche smuygerpen / snoep-
perpen ende brasserpen / vup-
licheden ende hoererpen / hep-
melijsche linskernpen / schape-
rpen / ende onrechtveerdiche-
den / vuple ende eerloose kip-
perpen / doorsteeckinghen /
affronteringen / ende wraech-
gierighe parten ontrent ende

F over

over sijn even-naesten: item
veracien / verdrukkingen van
den ormooselen / valsche ghe-
tuychuisse / meynedicheden /
verkeeringe ende verdrapinge
van de rechte saecke ende het
recht / ende wat dier stucken
mer zyn / daer men dickwils
de lippen hoort over suchten
ende klagen / ende men gelooft
het mogelyck ten deeple / maer
men kan tot het rechte beschept
niet kommen: Soo datter niet
te doen is als tot Godt te gaen
volgens Psalm. 94. Vs. 1. 2. 3.
4. 5. 6. 7. etc. leest doch die
passagie. Ende heeft in desen
deeple mijnes oordeels de Ke-
monstrantsche kercken-ordre
vande Provincie van Utrecht
anno 1612. cap. Van de disci-
pline artic. 14. 15. 16. het stück
van

van den Christelycken Van
seer bequamelijcken bepaelt:
De Leser kan met dese onse
antwoorde vergelijcken/ 't ge-
ne dat de Theologanten in
hare Locis communibus als
Calvinns Inst.lib.4.cap.12. item
Martyr Classe 4. cap.5. pag.552.
Synopsis Professor. Leidensum
disputat. 48., Daneus part. 4.
cap. 52. 56. 68. schryven van
de Christelycke discipline:
voornamentlyck seler boec-
ken van de Hapzlochen/ onder
den naem van Irenaeus Poi-
menander van pag. 389. tot
pag. 401.

Ten sexten ende ten lesten, seg-
ge wi dat dese exceptie smaect
nae de scheur-siechte ende het
smaidich verwijt der ouder
Novatianen en Donatisten/

F 2.   ende

ende der huydendaeghscher
Mennonisten: so dat wi haer
souden kunnen antwoorden
met de woorden Augustini qu.
ex utroq; Testamento mixtum,
quæst. 102. Daer is noch yet dat
de Novatianen berispt. Waerom,
seyt hy, gevense het lichaem des
HEEREN, die sy weten sondaren
te zijn. Even of die selve
konden beschuldighers zijn, die
richters sijn. Indiense beschul-
dicht ende ontdekt werden, soo
kanmense verwerpen. Ende
doet daer by hoe Christus Ju-
dam verdragen heeft / seggen-
de datmen volghens dit exem-
pel niet wech en moet werpen,
die openlijck niet ontdeckt en
is.

3. Exceptie. Men sal niet
de discipline / of het prechys
ver-

verbieden ende tegenstaen der dansserpen evenwel niet voerderen / immers soo veel niet datmen geheel ende al dat onkrupdt soude kunnen uitwopen . Daer op dient voortantwoordt :

Ten eersten , Datmen niet te min sijn best moet doen / ende syne conscientie quijten . Wil len die gene die vupl zijn/noch vuplder werden / dat sal op haer komen / ende niet op den Kercken - raet ende de gantsche Ghenevire ; daer het anders op komen soude / volgens het seggen onses Catechismi Vra ge 82. ende so lesen wpt Ezech. 2. vers. 5. ende cap. 3. v. 11. siet de passagie nae.

Ten tweeden , Men soude volghens dit voorgheven alle

F 3 disc-

discipline ende censure moetent
af-schaffen / of ten minsten
stille laten staen: midts dat
men weet / dat men de Kercke
van andere honderden ghe-
brecken/ quade ghewoonten/
ende schandalen / niet t'ee-
mael sal kunnen supveren/ soo
langhe alsse hier beneden op
aerden is.

4. Exceptie. Men doet veel
eer ende meer schade als win-
ste: midts datmen door dese
prechyshepdt uyt de Kercke
keert / die moghelyck anders
daer toe souden komen.

Op antwoorden. Dat het
heter is / datter soodanighe-
d uyt blijven als in komen: die
anders gheen liefde tot Godt
ende sijn Woordt en hebben.
Die hare bekeeringhe / con-
scientie/

scientie/ende salicheyt hangen
aen een middelmatige saecke/
of een kleynne pdelheyt / of het
pointilliken van een Dans/
soo sy het selve noemen. Die
soo veel om de stichtinghe der
goeder Ghenevnte / ende de
Christelycke Broederschap/
ende de gemeenschap der heil-
igen niet souden willen doen/
datse souden abstineren van
een saecke/welckers abstinen-
tie noch ziel noch lichaē / noch
eere / noch staet / noch goet
schaden / of de conscientie in
het minste beswaren kan. Die
in sulcken kleynicheydt niet
souden willen met Maaman
den Spier den raet des Pro-
pheten volgen: wat soudedie
bequaem zijn tot den Rycke
Godts/ende Christi weerdich

F 4 zgn/

128 Tractaet vande

syn / om volghens het besieck
Christi / inde Ghemeynre ho-
mende / syn kruys op hem te
neinen / ende sich selben te ver-
saken / jaer vader ende moeder /
vrouwe ende kinderen / oock
syn eygen leven te haten / Luc.

14.26.27. Matth. 10.37.

5. Exceptie. Men verbreeint
hier door sommighe lypden in
onse Kercke / ende maeckte
van de Religie ende de ordre
der Kercken af-keerigh: jaer
sommighe swacken mochten
by dese occasie op haer swack-
ste van onse partpen waerge-
nomen / ende tot die van het
Pausdom / of den Remon-
stranten af-ghetogen werden/
daermien soo nauwe niet en
siet.

Wij antwoorden, Eerstelijck,
datmen

Datmen dit soude van alle ge-
breecken ende schandalen de-
kercken troublerende kunnen
seggen : ja wþ willen niet ont-
kennen of sulcks is somwýlen
al gebeurt / als men de discipli-
ne wil oeffenen ; maer daer
aen moeten wþ ons niet hee-
ren : want dan mostmen alle
menschen laten begaen / wþ
breeße van die van ons te ver-
breemden. Dat waer direc-
telijck tegens Godes woerd /
Matth. 18. 1 Cor. 5. 2 Thess. 3.

Ten tweeden , Soo mogheu
wþ segghen met Paulus /
Galat. 5. 12. Och of sy oock afge-
sneden wierden , die u onrustigh
maecken. ende met Christus /
Joh. 6. vers. 67. VVilt ghy lieden
oock niet wech gaen ? Het ware
mogelyck een geluchighe ver-

F 5. lossin

Iossinghe / ende meerder sekere
heypdt voor de Kercke / dat de
verborghene ghedachten van
sommiger herten door dese oc-
casie soo ontdecht wierden .
Paulus claechde in synen tijt:
Datter eenige so leefden ende
wandelden als vyanden van het
Cruyce Christi . V Velckers eyn-
de is het verderf , welckers Godt
de buyck is , welckers eere is in
hare schande , die aerts ghesint-
zyn . Phil: 3.19.

Ten derden , Tot wat gesint-
heden sy gaen of loopen willē :
soo gaen sy ergher / niet alleen
in Leere ende Godts-dienst/
maer oock in conscientie / vro-
micheyt / ende oprechtheypdt
ontrent het oprecht voorstellē
vande ghevallen der consciencie/
ende de trouwe waer-
schou-

schouwinghen / item de uitvoeringe van discipline. Die van het Pausdom en de Lutterschen moeten haer ten minsten gheprejudiceert houden door de leere ende practycke der ouder Kercke ; De Remonstranten door de schriften van haer epgene Leerders en Voorgangers / gelijck hier nae sal blycken. Willen sy nu hier in hypchelen ende dissimuleren / om wereltsche menschen te behagen / of om die te beter te locken / soo prevariceren sy ende en handelen niet vroom / oprecht / ende in conscientie als voor den Heere / Galat. 1. vers 10. Indien ick noch menschen behaeghde, soo en waere ick geen dienst-knecht Christi.

XII. Offer

VIII.

XII. Offer niet eenige moderatie/of eenige accomodatie soude kunnen gebonden werden ontrent het bepaelen der dansserpen ; om eenichsins sommighe lypden wat te accommoderen ende te paepen ; ende evenwel ten principael het oogemerck van de Gereformeerde Kercken te houden.

Antwoort, Ten eersten , Dat sulcke lapperpen / smeeringen ende loose plaesteringhen / in het stück van leere / leven / of discipline selden wel geluckē. Gelijck te sien is in het Pausdom / daer sp̄ het niet dispensatiē / ende indulgentien t' eenmael hebben verdozen : Ghelyck Calvinus wet seyde / ende

ende sulcks uyt sijnen monde
betupcht werdt van Daneus
Hagog, part. 4. cap. 52.

Ten tweeden, Dat waer dan
soo veel verandert in onse ge-
meyne leere ende practycke/
ende soo verre verballen van
onse eerste liefde / reformatie/
ende perfectie der Kercken !
Daer wy veel eer ter contrarie
mosten ontrent het stuck van
leven ende wandel / nae meer-
der perfectie trachten / vol-
ghens Apocal.2. vers. 4.5. Maer
ick hebbe teghen u dat ghy uwe
eerste liefde hebt verlaten , ghe-
denet dan waer van ghy uyt-ghe-
vallen zyt , en bekeert u, en doet
de eerste wercken , ende looniet,
ick sal u haestelyck by-comen,
ende sal uwen Kandelaer van sijne
plaetsa weren , indien ghy u niet

F 7. bekeert,

bekeert. Ende vers. 19. Ick
wete uwe wercken, ende liefd^c,
ende dienst, ende gheloove, ende
uwe lijdtsaemheydt, ende uwe
wercken, dat de leste zyn meer
dan de eerste. Nu alle de ver-
nieuwingen/ende veranderin-
gen tot een erger of slechter in
het stuck van leven ende ker-
ken-tucht / behoort ons ver-
dacht te zyn.

Ten derden, Het is een grote
vermetenheyt ende lossigheyt/
te dencken dat de oude Ker-
ken ende onse Gereformeerde
Kerken / sulcke loose distinc-
tien/ lapperpen / ende plaeste-
ringen/niet en hebben kunnen
versinnen/of willen int werck-
stellen. Men siet dat wy van
de eerste eenboudighedt in
Christo meer ende meer ver-
bastaer-

bastaerden / ende Christum
met de werelt willen vermen-
ghen / de heylige Religie met
het vleesch / de Godtsaligheyt
met de quade gewoonten / de
kinderen Godes met de kin-
deren des Wereldts te samen
koppelen.

Ten vierden , Die lypden die
hier soo woelen / ende soo heet
dit drijven / ende soo naeuwe
rontom soecken om de dans-
sen wat te helpen / synde an-
dersins in de saecken Godes
ende der Religie soo koele : die
moeten nootsakelijck een van
tween sijn / of nieusgierighe/
hartkoppige / tegenspreechen-
de / hooveerdighe / ende laet-
dunckende gheesten / die met
hare eeuwige contentien/crac-
keelen / ende verwerringhen
om.

136 Tractaet van de

om de victorie schijnen te vechten / niet om waerheyt ende Godtsaligheyt te vinden / om de Kercke ende haere Opsieders te quellen ende te affronteren / niet om vemandt te stichten: of het sijn seer vleschelycke / wereltsche / ende pdele herten / die de wellust liever hebben dan Godt. 2 Tim. 3. ende daerom als eenen siedende pot woelen tot overloopens toe / niet kommende leven of dueren sonder het Danssen met de appenderende hasarden ende lichveerdicheden / haer best bekent.

Ten vyfden, **S**p. die dikkwils in saecken van grooten ghewichte / niet alleen van menschelycke maer oock van Goddelycke dingen moder aet
ende

ende seer ghetempert kunnen
zijn / ende sulcks van elck een
wel souden willen vorderen :
het is wonder dat sy die selve
ten minsten na menschelycke
voorsichtighedt ende civile
discretie in dese saecke upperte-
lyck niet kunnen toonen ; ende
dese sake laten veruisten. Doch
het is te vermoeden dat die
hupten onse Kercke sijn / ja
vanden der selver / als Atheli-
sten, Libertijnen ende Vrygeestē,
Roomsch gesinde, Remonstran-
ten, &c. hier mede onder sto-
ken / ende eenige lauwe lypden
onder de onse / of mastelijc
Gereformeerde voortgaende
maecken / voor de danssen te
disputeren / doch seer onver-
standelijck / altydts leerende
ende nimmermeer tot de kennisse
der

138 Tractaet van de

der waerheyt komende, 2 Tim. 3.
Daerom sullen wy om eenige
genaemde of vermeypnde Ghe-
reformeerden dese convoy af
te snijden / sonmige extracten
stellen.

I. Extracten tegen het dans-
sen, voor den Gerefor-
meerden.

Ge-extrahert uyt de Acten van het
Synode Provinciael van Gelder-
lant, gehoude binnen Harderwyck
den 23. 24. 25. 26. 28. ende 29.
Augusti 1643.

ART. XXXVI.

Gravamen.

Alsoo ontrent een half
Jaer herwaerts / eenighe
aensienlycke Persoonen van
N. N.

N. N. Lidtmaten der Gemeynre / het danssen hebben ingevoert/ ende ter weeche een ofte twee-mael 't selve licht-veerdige exercitium by de hant nemen/ ende ghemeenlyck tot drie ofte vier uren na middernacht continueren / waer dooz een deure wordt open ghedaen tot een hooch-schadelijcke consequentie ; wordt ghevraeght wat remedie hier in te ghebruycken / om de erghernisse te stutten?

Resp. Dat de Kerche van N. N. werde belast de sodanighe bekent te maechen de resolutie deses E. Synode / conform de Resolutien van de corresponderende Synoden/ ende volghens die selve / die personoenen serieuselijck te vermanen

manen om van sulke publike
ende continuele dansserpen
af te staen / met naeckte aen-
wysinge van hare grove sou-
ten ende ongeregelcheden / en-
de niet bedrepgingen van hoo-
gher censuren / ofte indiense
haer daer door niet en laeten
beweghen / dat de Kercke te-
ghens haer heeft te procederen
nae Kercken-ordre.

ART. XXXVI.

Heeft oock by dese occasie
de E. Synodus geresolueert
ende goet gebonden / tot stich-
tinge van alle de Kercken de-
ser Provincie in 't ghemeen /
tot voorkominge van ergher-
nissen / ende stuptynghen van
alle sulche ende dierghelycke
liche-

lichtbeerdicheden / ongeregelt-
heden ende wereltsche pdelhe-
den ; gelijck daer zyn / de licht-
beerdiche Dansserpen / Wal-
letten / Comedien / ergerlycke
ontblootinghe des lichaems /
ende meer andere grouwelen
van dier natuere synde / dat
het tekenen sijn van lichtbeer-
dighe / vleeschelycke herten /
ende occasien / oorsaken / moe-
ders ende voetsters van groo-
te sonden / die niet de eerbaer-
heyt / ende Godvuchtigheyt
der Christenen niet en konne
bestaan / ende waer dooz doch
den schrickelijcke toorn Gods
insonderheypdt in dese swaere
tijden / meer ende meer werdt
ontsteken / datmen soodanige
Ledemate / die daer een schul-
dich zyn / ofte daer mede ghe-
mept;

142 Tractaet van de
meyschchap hebben/niet alleen
int prijvee daer van sal hebben
af te maenen / maer datmen
oock wel openlyck van den
Predick-stoel de lieden sal
moghen vermanen / om haer
voor sulcke lichtveerdigheden
te wachte / op pene by bedre-
ginghe van nae. Kerckelijcke
ordre met soodanighe Lede-
maten / die daer van gheen af-
stant doen/ te handelen ende te
procederen / oock tot suspen-
sie (des noodts zynde) van het
H. Avondtmael/ na gelegen-
heit ende epesch van saecken:
ende datmen oock de Jonghe-
lieden eerinen haer tot het H.
Avondtmael toe laten sal/ on-
der anderen mede sal doen be-
looven haer oock voor sooda-
nighe lichtveerdigheden te
wachten.

Synodus

Synodus Suyt-Hollandica
Anno 1640.

ARTIC. 55.

De E. Classis van den
Haghe heest gevraeght : alsoo
in ons Vaderlandt grootelycx
in swanghe gaen groote licht-
veerdigheden ende werelische
pdelheden / tekenen van licht-
veerdighe bleschelycke her-
ten / ende occasien/oorsaecken/
moeders ende voedtsiers van
groote sonden / tot erghernisse
ende verleydinge van de swac-
ken ; als daer sijn : Danssen/
Walletten / schandeleus mis-
bruycck van Godes goede ga-
ven in overdadige maelthyden
ofte Bancquetten ; wilt hapz
van mannen ende vrouwen/
Masca-

Mascaraden/ Comedien ende
Tragedien; oneerbare dracht/
ergerlycke ontblootinghe des
lichaems / etc. Hoemen met
soodanighe Ledemaeten sal
handelen / de welcke niet te-
genstaende openbare ende by-
sondere vermaningē/ de voor-
noemde lichtveerdigheden
evenwel aende handt houden:
is een-stemmelyck oock niet
advys van haere A. A. ende
alle de E. E. Broederen Co-
respondenten verstaen / nadie-
mael de gemelte lichtveerdig-
heden niet d'eerbaerheyt ende
Godtvuchtigheyt der Chri-
stenen niet en kunnen bestaen/
ende dat door de selvighe oock
den schrikkelijken toorn Go-
des/ insonderheyd in dese seer
sware tÿden / meer ende meer
wert

Wert ontsteecken / datmen nae
Kierckelijcke ordre niet sooda-
nighe Ledematen sal hande-
len / oock tot suspensie van 't
H. Abontmael nae gelegen-
hepdt ende epsch van saecken
in conformiteyt van den 35.
Art. Synodi Gorinchemiensis
1622. als mede van de Kier-
kelijcke ordre der Ghereför-
meerde Kercken van Vranch-
rijck/ cap. 14. art. 26. 27. 28.

Synodus Vitrajectina,
Anno 1640.

S E S S. 7. A R T. 19.

Verstaet mede dese E. Sy-
nodus / dat het op het alder-
hoochste nodich is / dat tegens
de grouwelijcke lichtveerdic-
heden van Dasssen / Vallet-
ten /

Tractaet van de
ten / overdadighe maeltyden/
wilt haer van mans en vrou-
wen/ masqueraden/ ergelycke
ontblotinge des lichaems etc.
waer van Artic. 55. ejusdem
(sc. Zuyd-Hollandicæ) Synodi,
goede ordre werde gestelt; en
heeft mede verstaen / dat men
met soodanighe Ledematen/
die aen de ghemeelte lichtbeer-
dicheden schuldich zijn / sal
procederen na Kierckelijcke or-
dre / selfs oock des noots zijn-
de/tot suspensie van't Heplige
Abondtmael toe; doch alles
met beschedenheyt nae de ge-
legenheit van de saecken sul-
len vereyschen.

Con-

Constitutien van het gene-
rael Synode der Kercken in
Polen, Lithauwen, &c.

Gehouden in't Jaer 1573. den
1. October tot Cracou.

Ten vijfden is gehandelt
van de Danssen.

Daer is voorgestlagen in't
Synode van de Danssen/
welcke sommige wilden voor-
staen/ versierende soodanighe
distinctie / (N.B.) datter som-
mige eerlijcke ende sommighe
oneerlijcke waeren. Maer
sy zyn niet gemeene stemmen
van allen soo geestelijcke als
wereltlijcke personen nae de
H. Schristuere (alle voorwen-
dinghen ende excusen verwor-

G 2 pen

Tractaet van de
pen hebbende) t'eenemael ver-
doemt ende verboden alle die
gheene / welcke professie doen
van de ware Godtsaligheydt/
ende niet nae den vleesche en
wandelen / maer de wercken
des vleesches door den Geest
dooden / de werelt ende haere
ydelhedē niet beninnen/maer
die Christum dagelycks met
sijn cruyce soecken nae te vol-
ghen.

Volght voorts. **W**p voor-
standers of beschermers der
Kercken van de Ridderlycke
ordre / indien **w**p petwes te-
ghens dese articulen comen te
misdoen / sijn waerdigh dat
wp van Kercken-dienaers be-
roost / ende niet de andere
straffen/ (volgens de Kercke-
lycke discipline) welcke over
de

de obstinate ende halsterrighe
sondaers in de H. Schrifture
uptghedrukt sijn / bestraft
worden. Ende wþ Dienaren
des Woorts / dat wþ van ons
amt ende dienst afgeset wor-
den / ende ons oock de straffe
van den van ende excommu-
nicatie in Godts woordt be-
schreven / onderwerpen. Het
welcke / op dat het vast en seec-
ker sy / soo hebben de voor-
naemste Heeren en Broeders
in dit Synode op haere epgen
naem / ende oock van weghen
hare Gemeente / ende alle hare
Broederen / dit met hare epge-
ne handen onderteeken / ende
oock met haer zeghelen beve-
stigt.

Johannes Firley , de Dum-
brouwiscza Palatinus Gene-
ralis
G 3

150 Tractaet van de

ralis Capitaneus Cracoviensis,
Marschalcus Regni Poloniae,
&c. M. P. subscribo.

Stanislau Slupeczki, Castellanus
Lublinensis subscribo, M. P.

Johannes Tarlo, Castellanus Radomensis, M. P.

Hieronymus Buzinski, Thesaurarius
Regni Poloniae, M. P.

Sigismundus Myszkowuski, Osutueczinensis Capitaneus, M. P.

Stanislau Garnyfz, Dapifer Cracoviensis, M. P.

Leonbardus Strasz, Burgravius
Cracoviensis, M. P.

Stanislau Plaza, *Johannes Plaza*,
Andreas Firley de Dumbrovica,
Palatinides Cracovienses.

Nicolaus Koniecpolski, *Nicolaus Dluski*.

Christophorus Goslauuski de Bebelno.

Hieros.

Hieronymus Gostomski.

Sigismundus Palczenski, Subcapi-
taneus Cracoviensis.

Iohannes Pakouuski, de Pakowic-
ze.

Mathias Louieniczki.

Marianus Przilenski, Burgravius
Arcis Cracoviensis.

Valentinus à Brzezie.

Stanislaus Karminski Iuan, Senior
districtus Cracoviensis.

Iohannes Zebrzidouuski, Senior
districtus Cracoviensis.

Stanislaus Ludrovius Ostroleucensis,
Christi Jesu minister in cœtu
Vilnensi, suo & ejusdem Fra-
trum nomine.

Georgius Israel : Iohannes Loren-
tius : Iohannes Rokita : Seniores
Confessionis Bohemicæ in
majori Polonia, suo & Eccle-
fiarum,

152. Tractaet van de

siarum, Fratrumque suorum
nomine.

Erasmus Gliczner, Ecclesiæ Dei
Confessionis Augustanæ in
Majori Polonia superattendens
suo & Collegæ sui nomine.

Johannes Enoch, aliorumque fra-
trum suorum omnium nomi-
ne.

Paulus Gilovius, superattendens
Confessionis Helveticę in di-
strictu Zatoriensi, suo & Fra-
trum suorum nomine.

*Andreas Prasnovius Radziejovi-
ensis Minister*, superattendens
in districtu Cracoviensi.

Thomas Golecius, Minister Hamo-
stensis cœtus Vilnensis.

Valentinus de Brzozouo, Mini-
ster Ecclesiæ Dei, senior in di-
strictu Podgoriensi.

Petrus Luncki, Minister verbi Dei
&

& senior in districtu Ravensi &
Opocznensi.

Georgius Pontanus, Ecclesiæ Chri-
sti minister, superattendens in
districtu Lublinensi & Belzen-
si, suo & suorum nomine.

Stanislaus Czastlavius, Minister
Christi in Corinthnicâ, missus
ad hanc Synodum à Fratribus
districtus Chenczinnensis, suo
& suorum nomine subscripsit.

Simeon Theophilus Turnovius, Mi-
nister Christi & Ecclesiæ ejus
Orthodoxæ in Luthomirsko,
subscribit, M. P.

5 Ende.

Ende noch in een ander Sy-
node in het Jaer 1583. den 19.
Junii , ghehouden tot
Wlodislau.

VII. Nae dien der grove,
schandalen ende ergeruislen/
als oock uytsteeckende sondē
vermenichvuldight zyn / als
daer zyn; d'ronckenschap/bras-
serpen/verquistinge / dobbelē.
ende kaert-spelen/ gierighept/
woeckerpe/ verdrukkinge van
de ondersatē/ ongerechtighept
teghens syneir even-naesten
een pder niet gebende dat hem
toe komt/ bedriegerpen/losen
ende borgen sonder te betalen/
wrechthept/hoochmoedighept/
uytstekende klederen/ danssen,
hoererpe / vloecken / kyven /
ypant-

byantschappen / offensie van
sijn even-naesten / ende oock
dootslagen / lypichept / ledig-
heyt ende ontvluchtinghe van
den arbeydt ende negotie van
syne eygene vocatie / schanda-
leuse oste ergherlycke onthou-
dinghe van den Godts-dienst
ende het Goddelycke woordt
om kleyne redenen inde God-
vruchtighe t'samen-komsten/
verachtinge van 't H. Abont-
mael / versmadinghe van de
vermaningen ende discipline :
het frequenteren ende niet
schouwē van de gemeenschap
van den Algoden-dienst soo
ten aensien van sich selven als
van syne kinderen : ende oock
het ghebruyck der sommighe
van Waerseggers ende Too-
venaers ende dierghelijcke be-
driege-

156 Tractaet van de
driegeperpen / ende verschepden
superstitien : ende desen meer
gelyck zynnde grouwelen ende
sonden welcke strijden teghen
Gods woort / ende veel quaets.
met sich sleppen. Dierhalven
is besloten na de Goddelijcke
ordonnantien in Gods woort
ende de resolutien van onse
Godtvuchtige Synoden / de
Kerckelijcke discipline met be-
hoorlijcke ordre t'eenemael en-
de eerstelijck tegen soodanige
(indiender eenige in onse ver-
gaderingen / van wat staet of-
te conditie sy souden moghen
zijn / ghebonden wierden) te
ghebyuecken : niet een excom-
municatie van de obstinaete /
van het gebruyck des Heilige
Abontmaels / ende uytwer-
pinge

pinghe upt de vergaderinghe
der Gelovigen.

Met onse eygen handen onder-
schreven,

Jobannes Lorentius, senior & su-
perattendens Ecclesiæ confes-
sionis fratrum Bohemorum in
Polonia suo & fratrum nomi-
ne subscripsit.

Paulus Gilovius, superattendens
Ecclesiarum Confessionis
Helveticæ reformatorum in
districtu Cracoviensi &c. suo
& fratrum suorum nomine
subscripsit.

Erasmus Gliczner, superattendens
Ecclesiæ Dei Confessionis Au-
gustanæ in majori Polonia suo
& fratrum suorum nomine
subscripsit.

Bartholomeus Crossius, Minister
G 7 verbi

158 Tractaet van de

verbi Dei, & earum Ecclesia-
rum ibidem senior, subscriptis.

*Iohannes Rokita Litomislensis, se-
nior in districtu Calisliensi, &
Pastor Ecclesiæ Cosmingensis
subscribo.*

*Simeon Theophilus Turnovius, se-
nior Fratrum in districtu Sira-
diensi Pastor Ecclesiæ ejus Or-
thodoxæ Luthomirsci, Nota-
rius Synodi, M. P. subscribo..*

*Jacobus Lazkouuski, nuncius Do-
minorum Ecclesiæ Fratrum ex
majori Polonia, M. P.*

*Stanislaus Comes à Corka Pala-
tinus Posnaniensis, manu pro-
pria subscribo.*

**Van ghelycken worden de
dansserpen (int Latyn choreæ)
eenpaerlyck verworpen ende
ghecondemneert by alle de
Kercken**

Kercken soo van de Boheem-
sche als van de Augsbursche
Confessie in het concordaat tot
Sendomir anno 1570. Welc-
kers extract te lesen is in Har-
monia confessionum pag. 293.
edit. Genev. in 4°.

II. Extracten teghen het
Danssen, voor de Roomsch-
gesinde, Luthersche, ende
Gereformeerden.

Canon 53. van het oude
Concilium Laodicenum ghe-
houden voor het Concilie van
Niceen / soo men meynt: de
woorden sijn hier boven ghe-
steldt.

Daer by komen de andere
Concilien ende Oud-vaders/
Hier te vooren ge-extraheert.

Hier

Hier en valt gheen exceptie
ter werelt. So dat het t'ee-
mael slecht is / 't geene Grotius.
(die ick niet en weet / onder
wat gesintheypdt ick hem bren-
ghensal : dan alleen als een
verwonderaer van de Oudt-
vaders / soo hy hem wil laten
duncken) voorwendet in syne
annotationen op Matih. 11. v. 16.
Alhoewel den Christenen best een
statige personagie betaemt , ende
ick derhalven niet en twyfle of
de manieren der Romeynen heb-
ben den ouden Christenen beter
behaecht als der Griecken of Jo-
den ; alhoewel het aenmerckens
weerdich is, dat't gene inde oude
Concilien van het danssen gesta-
tueert is , niet soo seer en gehoort
tot de enckele dansseryen , als wel
tot de dertele ende geyle bootse-
ringen.

ingen.
Mant
hoof
dacco
verb
ghen.
maelij
overd
gelijc
dan b
ten en
maels
fileede
of vor
dat ei
dauss
stour
welc
de h
do l
ghaa
weer

ringen. Maer dese geleerde
Man gist dit so uyt sijn eygen
hoofd / sonder bewijf : ende
daerom mogen wy 't soo licht
verwerpen / als hy 't derf seg-
ghen. Als de Out-vaders de
maeltheden der Heydenen / of
overdaet in kleederen / of dier-
gelycke dinghen verwerpen/
dan weten sy wel te distingue-
ren ende aan te wijzen / wat
maeltheden of wat dracht van
kleederen dat sy kunnen lyde
of voor goet keuren. Maer
dat en doen sy nopt ontrent de
danssen. So dat dit maer een
stout ende ydel seggen is / het
welch alleen nae de huydenen-
de het ghebruyck in het Paus-
do / die hy soekt te strelen / wat
gheaccommodeert wert. Hy
weet ooc wel datter verschey-
den.

den soorten van danssen sijn
geweest/ so by den Romeynen
als by den Griecken. Dat in
die danssen diemen noemde
Tragische / ende Pyladische
(van eenen Pylades diese te
Roomen ghebracht ende eerst
gebruyckt hadde) allen de ge-
sten en gebeerden seer destigh/
stemmich/ eernstich / ende vol
bewegingen waren/ ende vol-
gens dien geheel verscheden
van de comische danssen/ die
vol jockeryen / vrolyckheydt/
en lichtveerdighepts waeren:
ghelyck sulcks aengeteekent
is van Tholosanus lib. 12. syn-
tax. artis mirab. cap. 20. ende in-
sonderheydt in 't breede van
Salmasius in comment. ad Histor.
Augustæ scriptores pag. 496. ---
500. Maer de Concilien ende
Oudt-

Oudt
verbod
scheert
Schijf
huyse
op de
hebben
de Con-
cilia
ticularia
lostren
toe-gi-
Conci-
Chryso-
toghie
Ve-
de Gu-
Roo-
stelle
Jefu-
tius,
Htt
Gff.

Oudt-vaders hebbense alle verboden sonder eenich onderschept te maken / met allen de Schouw-spelen daerse ghebruyckt wierden: waer van wt de allegatien gheteeckent hebben in onse disputatie van de Comedien. Selvs in particuliere maelthyden en Bruglosten hebben sp gene danssen toe-ghelaten; als blijckt wt Concil. Laodic. ende Ambrosio, Chrysostom. te booren aenghethogen.

Behalven de Concilien ende Oud-vaders moetmen den Roomsch-gesinden voor oogē stellen het ghevoelen van de Jesuiten Buscus ende Drauoutius, hier boven aenghewesen. Het Concilie van Trenten sess. 24. cap. 12. schijnt oock de

Dansse-

164 Tractaet vande
Dansserpen eenighsins te dis-
gracieren / alhoewel de woer-
den op schroeven staende we-
derom daer mede spelen / om
te gelijck voor den goeden wat
goets te seggen/ ende ewentwel
de losse ende ruyne Clergve
niet t' eenemael te beschamen
of tegen te spreken. Het ver-
biet den Canonicken of Capi-
tularen de ongeoorlofde dans-
sen/ herbergen/tupsschen ende
spelen/ daer by doende dese re-
den: datse met sulcken deglijck-
heydt van zeden ende manieren
moetē versien syn, datse met recht
eenen raet der Kercken moghen
ghenaemt werden. Het is waer
dat het meerendeel van de
Roomische Leeraers wat soec-
ken te lappen ende te smeeren;
maer sy handelen niet trou-
welijck/

welijck / midts datse somwij-
len sekere bepaelde en gepaste
danssen in haer hooft gaen
versieren / die nergens ter we-
relt bekent sijn of ghepleeght
werden : ende condemneren
alsoo ghenoeghsaem allen de
danssen / die tot haren tyden
gebruyckelyck waren. Hoort
onder andere Albertum Magnū
in 4. dist. 16. ende niet hem An-
toninum synde in 't Pausdom
vooren Sanct gecanonizeert/
in sijn Summa part. 2. tit. 6. c. 6.

„ Albertus die meynt (sept h̄)
„ dat onder vijf conditien t'sa-
„ men komende in den dans/
„ de selve niet te berispen en
„ sp : Ten eersten, Indiense
„ gheschiet op een geoorlofde
„ tydt / als ten tyde van bly-
„ schap / namelyck op Brug-
„ loftem/

„loftesten / ofte ten tyde van vic-
„tozie / ofte verlossinghe van
„een mensche ofte des Vader-
„lants / ofte in de wederkom-
„ste van een goet vrient uyt
„verre landen. Ten tweeden,
„Als sy ghehouden worden
„niet eerlycke personen van
„welcke geen quade presum-
„tie is. Ten derden, Wan-
„neerse gheschieden van we-
„reldtsche personen/ofleecken.
„Ten vierden, Alsse gehouden
„werden op een eerlycke ma-
„niere / niet bootseringen die
„niet alte oneerlyck ende on-
„ordentelyck sijn. Ten vyf-
„den , Als de sangh ofte de
„Musycke / die in desen op-
„wekt / niet en sijn van on-
„geoorlosde dinghen / maer
„vande zeden ofte van Godt.

„Ende

D.
„Ende die
„indien
„nae de
„sonder
„tie an
„den te
„soo dat
„dien niet
„indien
„seer v
„ban so
Tus ber
upt Alber
tonius ;
„te moe
„wame
„odde
„gesch
„Dach
„dacl
„ten da
„tot w

„ Ende daer na : Van gelijcken
„ indiense ghehouden worden
„ nae de gewoonte ende oock
„ sonder de verdoevene inten-
„ tie ; nadiense soo seer aenleyp-
„ den tot de wellustigheyt/
„ soo dat Hieron. sept / dat hy
„ dien mensche niet gheloost/
„ indien hy sept / dat hy onbe-
„ seert uyt de Schouw-speelen
„ van soodanige gekomen sy.
Tus verre wordt het verhaelt
uyt Alberto : Hier op sept An-
toninus : Maer dat schijnt soo
„ te moeten verstaen worden/
„ wanneerse niet sulcken on-
„ ordentelycken beweginghen
„ geschieden en onderschept/
„ datse oock hoewel sy wisten
„ dat soodanighe ofte bedach-
„ ten datter eenighe daer dooz
„ tot wellustigheyt ende tot
„ quade

„ quade begeerlyckheden ghe-
„ trocken wierden / ofte vande
„ kercke verboden wierden :
„ evenwel nochtans de selve
„ ghebruyckten. En daer nae :
„ §. 3. Die gheene welcke een
„ vrient van dese wereldt wil
„ sijn / sal een vbandt Godts
„ gestelt worden. Een vrient
„ vande wereldt is die gheene
„ welcke benint / pompeus-
„ heyt / dartelheyt / hoobaer-
„ digheyt / vdele eere : ende die
„ menschen wil behaghen in
„ sonden : welcke dingen alle
„ te samen in de danssen ghe-
„ vonden worden : ende daer-
„ om werdt door de selve pe-
„ mant tot een vbandt Godts
„ gestelt. Ende voorders : En-
„ de somtijts stryt den Duy-
„ vel met de menschen door het
„ aen-

„aenschouwen van de vrou-
„wen: somtijts door het hoo-
„ren van de stemmen der
„vrouwen: somtijts door het
„aen-roeren in de danssen:
„sommijts strijt hy tegen den
„mensche met alle dese ma-
„nieren te gelijck: want daer
„werden sy in 't geheel gesien
„met alle vercierselen: daer
„worden sy ghehoort in haer
„singhen / lacchen en gebben
„ende spreecken: ende sy wor-
„den by de handen gevat: en
„daerom strijdt de Duybel
„daer op sijn sterckste ende hy
„overwindt. Ten is gheen
„wonder indien de Danssers
„vanden Godts sijn: nae
„dien sy sondigen tegens alle
„de gheboden Godts ende de
„Sacramenten welcke de

H „ Me-

170 Tractaet van de

„ Medicynne Godts sijn / etc.
Ende wordt dit in het breede
van stuk tot stuk aldaer be-
wesen / hier te langhe te extra-
heren.

Op de getijdingen der waer-
heit die uit het Pausdom te-
gen der Papisten dansserpen/
ende pleidopen voor de selve
geproduceert kunnen werden/
stellen wy oock Adamum Cont-
zen , Tholosanum , Bodinum
ende andere / die wy terstond
fallen extraheren.

III. Extracten teghen hei-
Dansen voor den Socinia-
nen en Remonstran-
ten.

Johannes Crellius Socinianus
in syn Ethica cap. i. schijnt in
general

Ghenerale termen te blijven:
nochtans na datmen der Socinianen practycke verstaet/
ende daer by gelijckt het ghe-
voelen ende de practycke der
Mennoniten (met de welcke
de Socinianen in dier gelijcke
dingen haer aldernaest willen
conformeren) so kannen syne
woorden wel uyt-strecken tot
de Dassen. De woorden sijn
dese: *Vrage.* Wat behoort als by
toe val of accident tot dit stuck
vande cuylheydt. *Antw.* 1. Dat
de oogen/ de ooren/ de handen/
onthoudende sijn moeten/ dat
is/ datter niet aengesien/ gele-
sen/ ghehoort/ ghehandelt en
worde/ dat eenige begeerte van
soodanighe wellusten in ons
verwecke. 2. Dat oock onse
tonge / ende de gantsche ghe-

H 2 stalte

stalte des lichaems eerbaer sy/
op dat wþ niet en verwecken
de gedachtenisse oste begeerte
van vuple ghedachten.

De confessie der Remonstranten cap. 12. schijnt oock gene-
rael te gaen , even wel so kan-
men hare meyninge uytstrec-
ken tot de danssen / te meer de
wylle Episcopius, ende noch een
ander / wiens Predicatie eer-
tijts tot Utrecht gedaen / door
bestel van de Societeit of
moghelijck door den Autheur
selve in druck getomen is. De
woorden van de confessie sijn :
,, Dat wþ alle onrepmigheyt
,, ende de occasien ende aen-
,, lockingen des selven / soo in
,, als huyten den Houwelijc-
,, ken staet verre van ons la-
,, ten sijn : ende ter contrarie
,, onthou-

,, onthoudinghe / kupshepde/
,, schaemte ende dierghelycke
,, eerbaerheyt / altyt en over-
,, al / oock in woorden ende ge-
,, laet / sorgbuldelijck betrach-
,, ten.

Simon Episcopius in colleg.
disp. Theolog. disp. 21. thesi 20.
,, Het dobbelen / danſſen / gen-
,, tileſſen / dertele gedichten /
,, woorden / daden / al te groo-
,, ten vercieringe in klederen /
,, herberghen / het ghebruyck
,, ende oeffeninge van kunſte
,, tot overbloet / tot pompeus-
,, heyt / hoovaerdye / ende an-
,, dere fountenste koesteren (in-
,, dien pemandt maer anders
,, leben kan) allemljck strec-
,, kende / frequentatien van
,, jaer- merckten / ende al te
,, groote brasserpen / ende an-

H 3   ,, Dere

174 Tractaet van de

,, dere dier gelijcke meer.

Seeckere Predicatie tegen het
danssen, over Matth. 14. vſ. 5.
6.7. etc. gedruickt tot Rotter-
dam anno 1643. by Joannes
Næranus. Te selve kan met
hare nhdighe ende lasterlycke
prefatie ghelesen werden / soo
daer vermaadt is die sich daer
soo veel aengelegen laet sijn.

IV. Extracten teghen het
Danssen voor Libertijnen ,
Neutralisten, Naturalisten, en-
de civilycken eerbare of sedi-
ghe luyden, die tot gheen pro-
fessie van Religie onder den
Christelijsken naem haer be-
geven hebben ; ghenomen uyt
Rechts-geleerde , Politycke
Scribenten, Oratoren, Poëten,
Histori-

Histori - schryvers , Philo-
phen, soo Heydenen als Chri-
stenen .

Franciscus Petarcha. de Remedio
utriusque Fortunæ. lib. 1.
dialog. 24.

„ Gau. Ich heb myn ver-
maecht in de Danssen.

„ R. Ich verwonderde my-
indien niet het ghelypt van
snaren ende de sluyten en
pyppen de danssen verwecka-
teden / ende nae de gewoon-
lycke manier de eene pdel-
heydt op d' andere volghde/
maer grooter ende veel lee-
lycker. Want uyt het ge-
sangh wort eenige en dickt
wils profytelijcke ende oock
heplige soetigheyt genomē/
¶ 4. „ uyt

„upt de danssen nopt anders
„dan 't geene gepl is ende een
„pdei schouw-spel / niet aen
„te schouwe voor een eerlyck
„voge ende een man onbetae=
„melijck.

„G. Ich ben geerne by de
„Danssen.

„R. Het lichaem bedeckt
„het ghemoet / maer het wer=
„pen van de handen / het be=
„wegen der voeten / de vertele
„loncken der oogen geben te
„kennen datter soo wat in 't
„ghemoet is / welche niet ghe=
„sien en wort. Daerom moe=
„ten de Lief-hebbers van
„sedichept wel toe sien / dat sp=
„niet wijsachtighs / ofte 't ge=
„ne niet mannelijck genoech
„is / doen ofte spreken. Want
„de verborgene affecten ende
„de

„ de schuyl-hoecken van het
„ ghemoeet / werden dicktwiſt
„ openbaer door kleynne ken-
„ teeckenēn / het bewegen / het
„ sitten / het gelaet / het lacchē /
„ het gaen / het sprecken sijn.
„ teeckenēn van het ghemoeet.

„ G. Ick nemē eenige soe-
„ tigheyt uyt de Danssen.

„ R. O belacchelycke soe-
„ tigheyt ! want neemt dat
„ ghp een dans hout / ofte de
„ selve fiet houden / nochte dat
„ de sotten vrouwken / ende
„ de mannen die meer ver-
„ bastaert sijn dan de vrouwe
„ rondom gheswiert worden /
„ lacchen ende mallen : Ick
„ bidde u / wat hebt ghp opt
„ absurdē ende sotter ghes-
„ sien,

Hs Ende

Ende een weynigh daer na:
,, Neemt de geplighept ende
,, de wellustigheyt weth/ende
,, ghy sult de Daussen oock
,, wech-genomen hebben.

Ende wederom daer na:
,, Dit spel is een oorsaeck ghe=
,, weest van vele schandelyck-
,, heden: Dickwils heest een
,, eerlycke vrouwe aldaer haer
,, langh - bewaerde eere ver-
,, looren: dickwils heest een
,, ongheluckigh maeghdeken
,, selfs op de Wryplosts dagh
,, gheleret / t geen sy beter niet
,, geweten en hadde.

„ G. Ich oessene my geern
„ met een eerlycken Dans.

„ R. Ick woude wel dat
„ ghy ten ander slagh van
„ exercitie ofte oeffeninge hadt
„ uptgesoght. Maer na dien
„ ghy

„ ghp aldus gemoet sijt / oste
„ dattet de gewoonte is / welc-
„ ke indiense quaet is / soo isser
„ niet erger / indiense goet is
„ soo isser niet beter ; dese sal
„ u/in desen allen een wet sijn/
„ dat ghp dese dingen / welche
„ ghp niet derben kondt / seer
„ mi. eyelijck ende seer wep-
„ nigh gebryukt.

Doch een weynich daer nae.
seyt hy :

„ Indien ghp een getrouwien
„ raet wilt gebryucken / Ghe-
„ bruyckt den wyn matighlyck,
„ ende onthoudt u gheheel van t
„ danssen, &c.

Discorso xlv. pag. 195.

Wel dan desen konstigen
„ Dans / die de jonge Neps-
„ jens / ende de Vipers soo-
„ aengenaem is / welcken sp-
„ met soo veel sorge en moep-
„ te leeren / ende sonder ver-
„ moept te worden / halve
„ nachten mede door brengē/
„ bestaet in seeckere neerstig-
„ hepdt ende regulen om sijn
„ postuer op besondere ordre
„ ende manier te houden / sijn
„ stapjes ende pasjens op
„ het ghelyct van Clavecijm-
„ balen / Flupten ofte Lupten,
„ of andere Instrumenten /
„ netjens ende perfectjens te
„ settē / om seer verstandich/
„ met

, met een sonderlinge gracie/
lustich / los ende bevallich/
,, (soose ghelooven) te doen/
,, een saechie sotter dan eenich
,, ander / wienich verschillen-
,, de van de sothept selve ende
,, soose niet en was vermenigt
,, met geluyt van instrumen-
,, ten / dat soo. (ghelyckmen
sept) de eene pdelhept de an-
,, dere niet wat luysters gae-
,, ve / daer soude inde gheheele
,, werelt / geen sotter noch sin-
,, nelooser spectakel ghesien
,, wordē / als het danssen. Hec
,, is een seer krachtich bewijs
,, van broshepdt / een stoocke-
,, brandt van allerhande fielt-
,, terpen / een prickelen spoor
,, tot geplhept / vrant van de
,, schaemte / contrarie alle
,, tucht ende eerbaerhept / ende

H 7 ,,, niet

„ niet weerdich te woonen in
„ de Speloncke van Cacus /
„ veel minder te verdragen in
„ Conincklycke Pallepsen /
„ ende Kepferlycke Saelen /
„ daer het nochtans meesten.
„ tydt onder de groote Iuf-
„ frouwen ende Cavalliers
„ met de hoochste pdelhepdt
„ onderhouden wort. Niet te
„ min veel Griecksche Scri-
„ tenten hebbense ghesavori-
„ seert ende gepresen / al-hoe-
„ welse van haer selven het
„ minste eerlycke los niet
„ waerdich sijn / als t'eene-
„ mael oneerbaer / onbeleest
„ ende schandelyck / passende
„ beter voor katten en lepen /
„ als voor vrouwen en mans
„ die af-beeldinghen van eer-
„ baerhept ende dencht in alle
„ hare

„ hare wercken behoozen te
wesen.
„

Ende pag. 196. versâ.

„ Het schijnt dat wij hedens-
„ daeghs tot groote schande
„ van ons Christendom / vol
„ van vdelhept ende sothept/
„ stryden tegens de ouden in
„ 't ghetal ende menichte van
„ dansserpen/ dat Chirampino
„ selve dien vermaerden dans-
„ ser/ deselbe niet soude komme
„ tellen/ want de danssen/ als
„ de Morescen / de Mattaci-
„ nen / de Passanezen / de
„ Op-sprongen / de Gagljar-
„ den / de Claranzanen / de
„ Clavanclaren / de Pagani-
„ nen/ ofte Woere-danssen/ de
„ Baldesen / de Imperialen/
„ de

184 Tractaet vande

„ de Wal van den Hoet / de
„ Florentinen / de Bergamas-
„ cen / de Pavanan / de Sici-
„ lianen / de Romeynsche / de
„ Venetiaensche / dese zyn
„ weynich ten aensien van die
„ ghene / welcke Chiappinus
„ heest ghestelt in sijn Catalo-
„ go ofte Register vol ende
„ overvloedende van oneyn-
„ delijcke soorten van dansse.
„ Wanneer onder de Romeyn-
„ nen de destighste ende ver-
„ standichste maunen in haer
„ fleur waren / hebbense ver-
„ soept ende wegh- gedaen al-
„ lerhande soorten van dans-
„ serpen / die niet alleen voor
„ schandelyk houdende / maar
„ oock voor infacem : ghelyck
„ Macrob. verhaelt lib. 3. Sa-
„ turnal.

Jul.

Jul. Cæsar Scaliger Epidorp.
lib. 3. pag. 167-

't Welcke men aldus soude
kennen oversetten.

Ick' achre datmen hier ter wereldt
niet en vint,
Het geen in sot bedryf de danssen
overwint.

Ende lib. 4. pag. 210.

Indien't een man betaemt te dans-
sen; soo sal 't spinnen.
Hem oock betaem'lijck sijn. Ghy
mooght het maer beginnen.
Sardanapal': en, ghy *Camilla*, tast
vry an
De wapens. Hy sy't wijf en, ghy
Heldin, de man.

Ende

186 Tractaet van de

Endelib. 8. pag. 296. alwaer hy
van de selve sept / dat de dans-
sers (Lymphaatica Turba, dat is)
een hoop rasende ende dulle
menschen sijn.

Tholosanus l. 13. de Republ.

cap. 21. n. 14.

Daer is (seydt hy) noch een
ander teecken van ledige men-
schen / namelyck / datmen de
selve siet inde danssypē / sprin-
gherpen / ende sche uwspelen /
welke alle verre sijn van men-
schen die eerstelijck gheocn-
peert sijn / ende van den genen
die Godtvuchtelijck volgens
de gheboden Gods leven
willen.

Also is het verboden dat de
Clerispe niet teghenwoordigh
en.

en sy by de dansse / ofte de beguinien / noch de leecken / noch men moet oock de danssen van mannen ende vrouwen onder 't pretext van Religie op de heylighedagen niet toe-laten / noch de coornel-spelen / ghelyck expres in 't Concilie van Basel is verboden ende in Pragma. Sanctio. titul. de specta. in eccl. non facien.

Alb. Krantzius lib. 10. cap. 5.
Noteert / dat eenen Ludovicus, synde vande Paus gestelt tot Aerts - Bisshop van Magdeburgh / alsoo hy in de stadt Calveni op een Feest-dagh met syne Edelen en hare vrouwen ende dochteren seer lichtveerdighe danssen op het Hof aenstelde / dat het hups door de groote swaerte gedrukt zyn-

de/

188 Tractaet van de
de/gelyckmen meynt/door een
rechtveerdich oordeel Godts
ter neder is gheballen / een
Borgermeester met eenige sy-
ner Mede-rechteren dodende/
want vernienginge van mans
ende vrouwen is periculeus.

Siet dese dinghen bewesen
upt de Pauselijcke ende ten
deele oock upto de Kepserlijcke
rechten / door Colmum Guy-
nier Rechts-gheleerde in syne
glossen over de Sanctio pragma-
tica tit. de spectac. in eccles. non
faciendis. daer Tholosanus het
syne upto geschreven heeft.

Ende noch in sijn Boeck ge-
naemt Synt. Artis Mirabilis.

lib. 12. cap. 21.

Soo langhe (seyt hy) als de
outhevdt de oorsaecke van de
Mu-

Musyck ende danssen gewetē
heeft / soo langhe dunckt my
datse deselbe geapprobeert ende
ghepresen heest. Maer wan-
neer de figuren alleen overich
sijn gebleven / en de geneuchte
verre van het ooghemerck af-
wijckende / tot welcke sy desel-
ve hadden ingestelt / soo sijn de
selve te rechte by die natien /
welcke wel oordelen / mispre-
sen / ten sy in verdorvene tijde /
oste onder Princen die een
quaet leven lepden / oste God-
deloos waren.

Ende in sijn Boeck genaemt
Syntagma Juris Universi
Lib. 39. cap. 5. n. 27.

Maer sal peniaadt segghen /
waerom heft ghy hier so lan-
ghe

190 Tractaet van de

ghe besich gheweest niet deside
dingen in 't borgelijckie rech
te expliceren / welcke veel eer
schijnen te behooren aan he
ampt van een Predicant als
een Rechts-geleerde ? Voor
waer desen antwoorde ick/ dat
dese dinghen ten hoochsten be
hoozen tot de Politijcke Ma
gistraet / op dat sy vermaeni
werden om de verouderdi
verdorvene manieren te verbe
teren / ende bekennen moghen
dat het tot nut van 't gemeene
beste sy / dat die schou-speelen
der boetsemakers wech-ghe
nouwen worden. *Hiet oock*
Adamum Contzen lib. 3. Politic.
cap. 13.

Bodinus

Bodinus libr. 6. de

Republ. cap. 1.

Ende nae dien alle soorten
van menschen de schou-spelen
schadelijck sijn / soo moetense
evenwel meest ghewacht wor-
den van de ionckheyt / ende de
natiën welcke na het Noorden
gelegen sijn: welcke om datse
wat lichtbeerdiger sijn als de
andere/ ende alle de kracht ha-
res gemoets meest in het ghe-
voelen hebben / soo nemen sy
de quade postueren ende ghe-
streltenissen der ledēn lichte-
lijcker aen.

Conradus Ritterhusius libr. 4.

Sacrat. lect. cap. 12.

Onder de resterende licht-
beerdicheden ende corruptien
der

der goeder zedē is geensins de
minste / welcke in het danssen
ende springhen gesien wordt.
Ende nochtans hebben de sel-
ve / ('t welck te verwonderen
is) tresselijcke voorstanders
ghelreghen. Maer ghelyck
soeckt ghelyck / ghelycknien ge-
meenlyck voor een Spreeck-
woort sept : so dumelicet het ons
dan gheraden / dat wþ in dit
Capittel op-soecken / wat de
oude ende tresselijcke mannen
van de danssen geoordeelt heb-
ben. Want indien wþ ver-
staen / datse haer wel aenghe-
staen hebben / soo sullen wþ
doek de selve te rechte behou-
den ende frequenteren : maer
indien de danssen van haer
verworpen worden / wat voor
een onbeschaemtheit sal het
sijn /

sijn / dat wþ de selve toestaen/
ende voor de selve / als voor
onse vþphedt soecken te strij-
den ?

Henric. Cornel. Agrippa lib. de
Vanitate Scientiar.

cap. 18.

De konste van springhen
ofte danssen is de mepsjens
ende vþpers seer aenghenaem/
welcke sp oock met groote
sorghvuldigheyt leeren / ende
tot midden in de nacht sonder
verdriet continueren/ende niet
grooter blijt waernemen/ dat-
se nae de maet van een Lþre/
ofte Trommel ofte Pijp met
gepaste bootseringen ende tre-
den springhen / ende alsoo de
aldersofste saecke ende eene

I   dollig-

dollichept niet ongelijck sijn-
de / seer voorsichtelijck / soo su-
mepnen / ende konstelijck in't
werck stellen / welcke / ten wa-
re sy door een accoort van soete
Musycke getempert / ende ge-
lyckmen seyt / de eene ydelhept
door de ander gherecomman-
deert ware / daer soude niet
een schouw-spel soo belacche-
lijck ende bespottelyck wesen
als de daussen.

Ende soo voorts door het
gantsche Capittel / het welcke
hy aldus besluupt :

Voorwaer een exercitie niet
uit den hemel voort gekomē /
maer van de Duyvelen selfs
verdicht tot schande van God /
wanneer het volck Israels
sich een kalf opgerecht hadde
inde Woestyne / voor welche /
als

als sy geoffert hadden/hebben
sy begonnen te eten ende te
drincken / ende daer na sijn sy
opgestaen om te spelen / ende
singende dansten sy ront om.

Georgius Viviennus de officio
probæ Matris-familiâs.
Lib. I. cap. 23.

Op dat (seyt hy) een goede
Vrouwe sich in alles noch
meer onthoude; soo sal sy haer
beste doen dat sy mette Bruyl-
lostien / met t'samen-komsten
van mannen ende gasterpen/
gheen oster gantsch weynigh
gemeynschap houde.

Laet een vrouwe in dupsent
t'samen - komsten ende mael-
tyden gaen / in geen van allen
sal sy petwes sien / waer door
sp

Sp wederom beter t' hups ko-
me : in alle veel / waer dooz sp
erger wordē.

Ende een weynich daer na :
Waer toe dienen soodanighe
vrasserpen : soo veele danssen
van vrouwen / op der mannen
armen leunende / op datse soo
veel te hoger soude op - gehēvē
wordē ? wat bedupt het desel-
ve tot middernacht toe sonder
sat ofste moede te worden te
verhandelen ? Welcke indien
sp in de naeste kercke sullen
gaen / so sullen sp haer houden
als of sp niet gaen en kunnen/
ten sp datse met een Peert ofste
karosse gevoert worden ; ge-
ven sp niet genoech te kennen
datse dol ende uytgelaten sijn?
Endeso voorts door het gant-
sche Capittel / te langhe om
over

over te setten / ende al-hier te
vertoonen.

De Jesuit Famianus Strada, decade
1, de Bello Belgico, pag. 41.

Verhaelt een memorabel exempel.

Margarita, sept hū/ (naemaels
Madame de Parma ende Regente
in de Nederlanden) de eerste
Dochter van Kepfer Carel de
V./vier jaren te vooren by hem
geprocreet eer dat hū een vrou
troude ; heeft een moeder ghe-
hadt van de selfde naeme / te
weten / Margarita van Geesten,
(gelijck naderhant is aan den
dagh ghekommen) ghebooren
tot Audenaerde van Joannes
van Geesten ende Maria Coc-
quamba bepde Vlaemsche
Edellieden, Dese dan door de
pest

peste wegh- geruckt sijnde / so
heest Antonius de Lalin Graeve
van Hooch- straten Margarita
nu vyf jarenoudt sijnde / va-
derlyck op- genomen / om dat
haer vader Joannes hem seer
liefende waert geweest was ;
en sijn vrouwe Elisabeth, sijnde
een dochter van den Graef
van Culemborgh / heest haer
tot haren hupse opghetrocken
als haer epghen hint. Als sy
nu houw- baer geworden was
(alsoo sy boven maten schoon
was / ende / 't gene de schoon-
heyt de meeste lipster geeft/
seer eerbaer /) is sy van ver-
scheypden om strijt ten houwe-
lyck versocht / doch de hoope
van alle dese is t' eenemael ydel
geweest / door het tegenstellen
van hare kupsheyt welcke met
een

ren Religieus Clooster-leben
soude bevesticht wordē. Maer
eyndelijck / tot vermaech van
de gasten welcke dansen / ge-
menght synde onder de dans-
sen van de Edele Iuffrouwē/
heeft sy in de ongebondenheit
van de licentie des nachts /
maer te laet ghevoelt / hoe nae
malcanderen. vergheselschap-
pen / de schoonheidt voor te
stellen/ende de eerbaerheit en-
de schaemte in perijkel te stel-
len/voormaemelijck indien der
een machtigher ende rycker
kooper by de handt is. Want
de Keyser , na dien hy repsende
voor by Audenaerde/mede op
desen feestelijcken dans tegen-
woerdigh was; ghesien heb-
hende dat Margarita, welcke de
Grabinne van Culemburgh
met

200 Tractaet van de

met haer gebragt hadde / de
schoonste onder allen was /
soo heest hy haer uptmuntent-
hept by het geselschap seer ge-
presen / ende met eenen geschee-
nen uyt te kiesen / als hyse
prees. Daer op heest eenen
van des Kepfers dienaers /
namelyck eenen uyt sodanich
slagh van Hovelingen / welcke
niet dan door quade practy-
ken tot het faveur van Prin-
cen acces hebben; dese maeght
door de dupsternisse niet ve-
drogh wech-geleyd hebbende
tot den Kepfer gebracht / ende
also is uyt haer dese Margarita
(namelyck Madame de Parma,
van welcke wyp mi spreecken)
ghebooren. De saecke by den
Kepfer vele jaren verborghen
gehouden synde / etc.

Æneas

Æneas Sylvius lib. 1. comment.

De Kepser Fride icus
plagh te seggen/ dat hy liever
wilde de koortse hebben/ als
dat hy danssen soude.

De Koninck Alphonsus
als hy eens een vrouwe onbe-
schaemt sach danssen: wacht
wat/ se pde hy/ datelijck sal dese
Sypylla propheteren / ach-
tende dat het danssen een soor-
te van dulligheyt was: want
de Sypyllen (welcke maegh-
den ende prophetessen waren
by de Hepdenen) propheteer-
den niet voor datse met raser-
npe behangen waren. Panori-
mit. lib. 2.

De selve hoorende/ dat
Scipio (welcke een Hepden
was) niet danssen sijn gemoeet.

I S V E R

202 Tractaet van de

verlustight hadde / sepde dat
een danffer niets en verschilde
van een dul mensche; van dat
desen / als hy danst / den an-
deren / als hy leeft / rasende sp.
Parnormit. lib. 1. de rebus gestis
Alphonsi.

Behalven de spreucken en
daden der Hepdenen / welcke
aenghetoghen worden by Jan
Taffin in syn boeck vande Boet-
veerdigheydt des levens. lib. 2,
cap. 18. (de Lesper ghelieve de
selve aldaer na te sien) kunnen
noch dese by gedaen worden.

De K eyser Domitianus, ghe-
worden synde op-siender der
zeden / heest een seecker man
om dat hy geerne danste / wt
den raet gheset. Sueton. in Do-
mit. cap. 8.

De

De Kiepser Aurelianus, als
hy verstaen hadde / dat sijn
grootte ende familiare vrient
Rogerius, in een Bryplost ofte
Bancquet van sijn bryzinne
Pastoria, vrolyck synde gedanst
hadde / soo beroofde hy hem
daerom van sijn Vorger-mee-
sterschap ; seggende : Dat een
raet van weerden hem moeste sta-
tich houden in saken van macht,
ende niet woest sijn in tyden van
vrolyckheyt. Gevende hem al-
soo te kennen ; dat een wijs en
staetelijck man / so wel in ver-
maeckelijcke als in statelycke
saechien / sijn deucht ende acht-
baerhept moeste doen blycke,
Franciscus Heerman in sijne Gul-
dene Annotationen pag. 11.

J 6 Iusti,

Justinus verhaelt uyt Tirogo
lib. 30. dat de danssen instru-
menten sijn van geplighept.

De Poëet Horatius libr. 3.
carmen. Ode 6. Telc dit vol-
ghende onder de boose stukken
van sijnen tydt / waer over
Godt sijne plaghen soude sen-
den :

„ De houwbare maeght (seyt
„ hy) verblyft haer / datse ghe-
„ leert worde te danssen op de
„ Ionische (dat is / een seer licht-
„ veerdige) maniere van dans-
„ sen : ende sy wordt van mi-
„ af gesatsoeneert met de ledē;
„ ende sy bedenkt de oukup-
„ sche minne van kindcs been
„ af.

Ammi-

Ammianus Marcellinus klaeght
over de zeden van s̄onen tydt;
,, seggende : Dat by den civi-
,, lycien eerbare lipden seer
,, haetelyck gheweest s̄yn de
,, vrouwen / welcke dansseren
,, waren / voornamelyck wan-
,, neer sy begonden aen-ho-
,, mende Jonghe-dochters te
,, worden. lib. 4.

Æmilius Probus in't lebē van
Epaminondas, wþ weten (seydt
hy) dat het danssen nae onse/
dat is / de Roomſche maniere
voor foute gereeckent wort.

Dionysius de Koningh van
Syracusen, als hy in een sekere
maeltyt gheboden hadde / dat
peder een niet een purpuren
kleet soude danssen : soo heest
de Philosophhe Plato sulcx ghe-
wepgert / seggende : Ick , dic
cen

een man geboren ben , ende van
manlijcken gheslachte , ben niet
ghewoon met een vrouwen rock
bekleedt te worden.

En selver Philosooph siende
eenen seer lichtveerdelycken
danssen / sepde / hoe ghy 't beter
maect , hoe dat ghy 't erger maect .
Want in een quade saerke / hoe
beter konstenaer vemandt is /
hoe veel quader mensche hy
is. Johannis Heidsfeldius in sijn
boeck genaemt Sphynx Theo-
logico-Philosophica. pag. 1143.

Te insereren pag. 171.

Geextraheert uyt den Christelijcken Huyshouder en Spongie der quader Zeden van Ioannes David Priester der Societeyt Jesu. pag. 177.

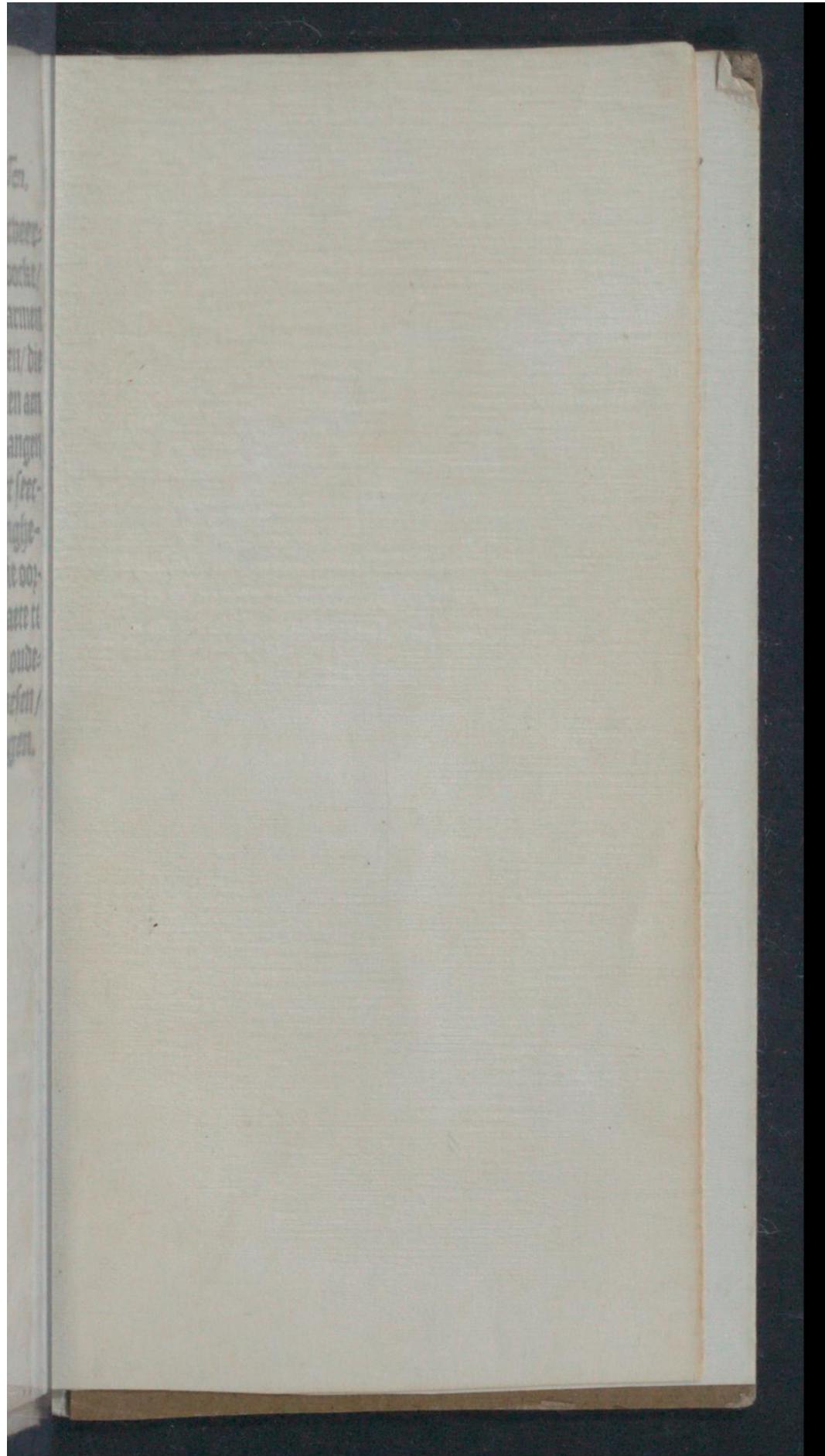
„ Alwaer hy Vraeght: Wat
„ degelyckheypdt is daer in ge-
„ legen / van 's abonts/ oock
„ in't doncker op de straat te
„ danssen ?

„ Antw. Dat is een middel/
„ om de Jonckheypdt niet de
„ vuple Liedekens / ende het
„ danssen de bederbenisse ende
„ corruptie in te stampen/ als
„ oft sy daer niet genoech van
„ selfs in en soude wassen / oft
„ met der tyt in komen. Den
„ dans is eenen circkel daer
„ den Dupbel het center ofte
„ mid-

208 Tractaet van de Danssen.

, middelste is/die de lichtbeer-
, dighe menschen op- stoockt/
, om met uptgereckte armen
, Christum te vertoornen/die
, niet upt-gereckte armen aen
, 't kruys voor ons gehangen
, heest. Boven dien/ het seec-
, ker perijckel van Tonghe-
, dochterkens / dooz die oor-
, saeckie van op de straete te
, danssen/ behoorde den oude-
, ren genoechsaem te wesen/
, om 't selve niet te gedoogen.

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 B 30

